

Briuselis, 2013 02 08
COM(2013) 66 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl Kosovo pažangos, padarytos^{*} įvykdant vizų režimo liberalizavimo veiksmų plano reikalavimus

* Šis pavadinimas nekeičia pozicijų dėl statuso ir atitinka JT ST rezoliuciją 1244/99 bei Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonę dėl Kosovo nepriklausomybės deklaracijos.

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl Kosovo pažangos, padarytos* įvykdant vizų režimo liberalizavimo veiksmų plano reikalavimus

1. ĮŽANGA

2012 m. sausio 19 d. Europos Komisija pradėjo vizų režimo liberalizavimo dialogą su Kosovu ir 2012 m. birželio 14 d. perdavė jo vyriausybei bevizio režimo veiksmų planą. 2010 ir 2011 m. Kosovas įgyvendino stambaus masto reformas, ypač readmisijos ir reintegracijos srityje, leidusias Komisijai 2012 m. pradėti šį dialogą.

Vizų režimo liberalizavimo veiksmų plane įvardyti teisės aktai ir visos kitos priemonės, kurias Kosovas turi priimti ir įgyvendinti, ir reikalavimai, kuriuos jis turi įvykdyti trumpuoju laikotarpiu, kad būtų daroma pažanga liberalizuojant vizų režimą. Pirmiausia Kosovas turėtų priimti arba suderinti su ES *acquis* veiksmų plane nurodytus teisės aktus. Tada jis turėtų visapusiškai įgyvendinti veiksmų plane nurodytus teisės aktus ir visas kitas priemones.

Kosovas jau yra priėmęs nemažai įstatymų, patenkančių į sritis, kurios įtrauktos į veiksmų planą dėl vizų. Kai kurių politikos sričių esami teisės aktai jau suderinti su esminiais ES *acquis* elementais, kitose srityse dar reikia priimti naujus teisės aktus, toliau vykdyti derinimą su *acquis* arba priimti antrinės teisės aktus.

2012 m. birželio 14 d. Komisijos iniciatyva buvo surengtas pirmas Komisijos ir Kosovo aukšto rango pareigūnų susitikimas dėl dialogo vizų klausimais. Kosovo valdžios institucijų buvo paprašyta pateikti išsamią ataskaitą apie Kosovo pasiruošimą įgyvendinant veiksmų planą dėl vizų, daugiausia dėmesio skiriant teisės aktų derinimui. 2012 rugsėjo 15 d. vyriausybė pateikė šią ataskaitą kartu su teisine analize. Siekdamas įvertinti Kosovo padarytą pažangą plėtojant dialogą vizų klausimais Komisijos tarnybos 2012 m. spalio 22–24 d. Kosove surengė vertinimo misiją, kurioje dalyvavo keletas ekspertų iš ES valstybių narių, ES biuro Kosove ir EULEX.

Dabartinis dokumentas yra pirmoji reguliariai teikiama ataskaita, kurioje Komisija įvertina Kosovo pažangą įvykdant vizų režimo liberalizavimo veiksmų plano reikalavimus. Vadovaudamasi vizų režimo liberalizavimo veiksmų planu ir daugiausia dėmesio skirdama teisės aktų derinimui su ES *acquis* ji įvertina:

- (1) Kosovo veiksmus priimant ir suderinant su ES *acquis* veiksmų plane nurodytus teisės aktus;
- (2) Kosovo veiksmus įgyvendinant veiksmų plane nurodytus teisės aktus ir visas kitas priemones;
- (3) numatomą vizų režimo liberalizavimo poveikį migracijai ir saugumui.

Dabartinė ataskaita grindžiama Kosovo vyriausybės pateikta išsamią ataskaita ir teisine analize, ES valstybių narių ekspertų, dalyvavusių 2012 m. vykdytoje vertinimo misijoje, parengtomis ataskaitomis, ES biuro Kosove, EULEX ir ES agentūrų pateikta informacija bei Eurostato parengtais išsamiais statistiniais duomenimis, gautais iš ES valstybių narių ir Šengeno asocijuotųjų valstybių. Joje pateikiama keletas rekomendacijų dėl tų politiko sričių,

* Šis pavadinimas nekeičia pozicijų dėl statuso ir atitinka JT ST rezoliuciją 1244/99 bei Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonę dėl Kosovo nepriklausomybės deklaracijos.

kuriose vis dar reikia priimti naujus teisės aktus, toliau vykdyti derinimą su *acquis* arba priimti antrinės teisės aktus. Šioje ataskaitoje pateikiama keletas su įgyvendinimu susijusių rekomendacijų, kadangi norint pasiekti pažangos plėtojant dialogą vizų režimo liberalizavimo klausimais reikės įgyvendinti veiksnių plane nurodytus teisės aktus ir visas kitas priemones ir užtikrinti jų vykdymą.

Dialogo vizų klausimais plėtojimas neturi poveikio ES valstybių narių pozicijai dėl statuso.

2. SU READMISIJA IR REINTEGRACIJA SUSIJUSIŲ REIKALAVIMŲ VERTINIMAS

2.1. Readmisija

Nacionalinę teisinę **readmisijos** reglamentavimo sistemą sudaro readmisijos įstatymas ir antrinė teisė. Šiomis priemonėmis nustatytos taisyklės ir procedūros dėl Kosovo piliečių, trečiųjų šalių piliečių ir asmenų be pilietybės, kurie nebetenkina prašančiosios šalies reikalavimų dėl atvykimo ar buvimo, readmisijos. Readmisijos procedūra reguliuojama vadovaujantis jų nuostatomis dėl kompetentingų institucijų, terminų, prašymo formų, kelionės dokumentų, duomenų apsaugos ir tranzito. Readmisijos įstatyme įtvirtintos nuostatos, užtikrinančios pagarbą konstitucijai, įstatymams dėl duomenų apsaugos, pilietybės, kelionės dokumentų ir užsieniečių, 1951 m. Ženevos konvencijai dėl pabėgėlių statuso ir 1967 m. Protokolui dėl pabėgėlių statuso.

Kosovas turėtų taikyti readmisijos įstatymą nepažeisdamas jokių su trečiosiomis šalimis sudarytų readmisijos susitarimų. Kosovas tokius susitarimus yra sudaręs su 18 valstybių: 14 ES valstybių narių, 2 Šengeno asocijuotosiomis valstybėmis ir 2 Vakarų Balkanų šalimis¹. Jis parafavo dvišalius susitarimus su dar trimis valstybėmis ir pradėjo derybas su naujomis devyniomis valstybėmis². Pagal esamus susitarimus susitariančiosios šalys privalo priimti atgal vienos kitų piliečius ir trečiųjų šalių piliečius, kurie nebetenkina atvykimo ar buvimo reikalavimų. Juose taip pat nurodyti užpildytini readmisijos prašymų blankai ir į juos įtrauktos nuostatos dėl prašymų pateikimo terminų, readmisijos išlaidų, duomenų apsaugos, tapatybės įrodymų, atvykimo ir tranzito įrodymų.

Readmisija iš ES valstybių narių daugiausia grindžiama dvišaliais susitarimais. Šis procesas taip pat vykdomas per UNMIK arba EULEX, kai turima reikalų su Kosovo nepripažįstančiomis valstybėmis narėmis. Readmisijos prašymus nagrinėja Vidaus reikalų ministerijos readmisijos ir grąžinimo padalinys, o Kosovo policija užsiima grąžinamų asmenų tapatybės nustatymu. Nesant patikimų asmens tapatybės dokumentų Kosovo tarnyboms dažnai kyla sunkumų nustatant grąžinamų asmenų tapatybę, dėl to jos atmeta readmisijos prašymus. Toliau išlieka problematiška keistis su valstybių narių tarnybomis informacija apie konkrečius poreikius, kurių turi grąžinami asmenys, įskaitant nuo prekybos žmonėmis nukentėjusius asmenis.

Readmisijos įstatyme nustatyta, kad readmisijos prašymas turi būti patenkintas, jeigu per 30 dienų negaunama atsakymo iš atitinkamų Kosovo tarnybų. Iš 6.6 lentelės matyti, kad esama daug nebaigtų nagrinėti readmisijos prašymų iš Vokietijos ir Belgijos. Tai reiškia, kad ne visų valstybių narių atveju yra paisoma šios nuostatos. Kosovo pateikti statistiniai duomenys apie

¹ Su Kosovu readmisijos susitarimus yra sudariusios: Austrija, Beniliukso valstybės (bendru susitarimu), Bulgarija, Čekija, Danija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Vengrija, Malta, Slovėnija, Švedija, Norvegija, Šveicarija, Albanija ir Juodkalnija.

² Kosovas parafavo readmisijos susitarimus su Estija ir Kroatija ir pradėjo derybas su Airija, Italija, Latvija, Lietuva, Lenkija, Portugalija, Jungtine Karalyste, buvusiąja Jugoslavijos Respublika Makedonija ir Turkija.

readmisiją neatitinka valstybių narių pateiktų duomenų. Rengdamas savo statistinius duomenis apie readmisiją Kosovas turėtų vadovautis valstybių narių turimais duomenimis.

2.2. Reintegracija

Pastaraisiais metais Kosovas patobulino savo **reintegracijos** politiką. 2010 m. vyriausybė priėmė persvarstyta reintegracijos strategiją ir veiksmų planą ir reintegracijos programą, kuri remiama iš reintegracijos fondo³. Kosovas smarkiai padidino šiam fondui skiriamas lėšas – nuo 500 000 EUR 2010 m. iki 3,4 mln. EUR 2011 m. ir 3,2 mln. EUR 2012 m. Iš reintegracijos fondo finansuojamos skubios pagalbos paslaugos grąžinamiems asmenims, kaip antai transportas atvykus, laikinas apgyvendinimas, medicinos pagalba, maisto ir higienos reikmenų rinkiniai, aprūpinimas būstu, tvirtos reintegracijos paslaugos, pvz., kalbos kursai nepilnamečiams, profesinis mokymas, pagalba įsidarbinant ir parama steigiant įmones. Reglamentu išaiškinamas nacionalinių valdžios institucijų ir savivaldybių vaidmuo ir atsakomybė reintegruojant grąžinamus asmenis, sprendimų priėmimo procesas ir kriterijai, kuriuos patenkinus galima pasinaudoti šia programa.

2012 m. buvo patobulinta su reintegracijos gerinimu susijusi institucinė struktūra. Vykdomoji valdyba, kuriai padeda sekretoriatas, tvirtina mokėjimus iš reintegracijos fondo, stebi įgyvendinimo veiklą, koordinuoja užduotis tarp ministerijų ir savivaldybių teikiamas ataskaitas. Reintegracijos reikalų biuras, įskaitant oro uoste veikiančią registracijos biurą, tiesiogiai palaiko ryšius su grąžinamais asmenimis. 2012 m. šis biuras buvo reorganizuotas į departamentą prie Vidaus reikalų ministerijos ir pradėjo prižiūrėti septynių regioninių koordinatorių darbą. Vietos lygmeniu bendruomenių ir grąžinimo reikalų savivaldybių skyriai yra atsakingi už reintegraciją ir yra pavaldūs savo regioniniams koordinatoriams⁴. Savivaldybių reintegracijos komitetai patvirtina prašymus dėl skubios pagalbos paslaugų vietos lygmeniu; prašymai dėl tvirtos reintegracijos paslaugų tvirtinami centralizuotai. 2011 m. apie 250 vietos pareigūnų dalyvavo su reintegracija susijusiuose mokymuose. Dar nebaigta rengti bylų administravimo sistema, stebinti grąžinamų asmenų galimybes pasinaudoti reintegracijos paslaugomis.

2011 m. Kosovas panaudojo tik 11 % savo reintegracijos fondo lėšų, daugiausia lėšų buvo skirta skubios pagalbos paslaugoms. Per pirmus tris 2012 m. ketvirčius valdžios institucijos dėl reintegracijos prisiėmė įsipareigojimų, siekiančių apie 58 % fondo lėšų (1,8 mln. EUR), įskaitant 1 mln. EUR būsto paslaugoms, 360 000 EUR darbo vietų kūrimo programai, o likusias lėšas – skubios pagalbos paslaugoms. Laikino apgyvendinimo paslaugas teikianti bendrovė įsivėlė į korupcijos skandalą ir Vidaus reikalų ministerija nutraukė su ja sutartį.

Reintegracijos departamento duomenimis, 2012 m. sausio – rugsėjo mėn. užregistruota 2 968 į Kosovą grąžinti asmenys, iš kurių trys ketvirtadaliai (2 181 asmuo) pasinaudojo reintegracijos fondo parama. 61,5 % paramos gavėjų buvo etniniai albanai, 30 % – romų, aškalių ir egiptiečių mažumų atstovai, o 4 % – serbų mažumos atstovai. Visi paramos gavėjai gavo maisto ir higienos reikmenų rinkinius, 34 % asmenų buvo suteiktos mokyklinio lavinimo paslaugos, 18 % asmenų suteikta malkų šildymui, 18 % asmenų buvo suteiktas laikinas būstas arba apgyvendinimas, 11 % asmenų suteiktos transporto paslaugos atvykus ir 17 % asmenų buvo sudarytos galimybės dalyvauti profesiniame mokyme arba jie gavo paramą steigiant įmones. Šie skaičiai rodo, kad iš reintegracijos fondo daugiausiai finansuojamos skubios pagalbos paslaugos.

³ Reintegracija taip pat remiama pagal bendruomenių ir grąžinimo strategiją ir pagal romų, aškalių ir egiptiečių bendruomenių integracijos strategiją.

⁴ Šių savivaldybių skyrių, atsakingų už bendruomenes ir grąžinimo reikalus, vis dar trūksta trijose Kosovo savivaldybėse iš 38 esamų.

3. SU DOKUMENTŲ SAUGUMU SUSIJUSIŲ REIKALAVIMŲ VERTINIMAS, SIENŲ/PASIEŅIO IR MIGRACIJOS VALDYMAS, VIEŠOJI TVARKA IR VISUOMENĖS SAUGUMAS IR PAGRINDINĖS TEISĖS, SUSIJUSIOS SU JUDĖJIMO LAISVE

3.1. 1 SKYRIUS. Dokumentų saugumas

Kelionės dokumentų įstatyme, įstatyme dėl asmens tapatybės kortelių ir antrinės teisės aktuose yra nustatytos kelionės dokumentų ir tapatybės kortelių išdavimo taisyklės ir procedūros. Juose pateiktos nuostatos, kuriomis siekiama užtikrinti išdavimo proceso vientisumą ir dokumentų kokybę, laikantis Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos (ICAO) standartų. Įstatymas dėl civilinės būklės ir su juo susiję antrinės teisės aktai reglamentuoja **civilinės būklės aktų registraciją** ir pirminių dokumentų išdavimą. Piliečiams asmens identifikavimo numeris suteikiamas gimimo metu, vėlyvos registracijos arba pakartotinės registracijos metu. Civilinės būklės pažymėjimus praradusius asmenis galima pakartotinai registruoti naudojant kitus įrašus arba remiantis artimųjų parodymais. Antrinės teisės aktai reglamentuoja civilinės būklės pažymėjimų formą, išdavimą ir galimybę susipažinti su įrašais. Pažymėjimai yra apsaugoti įvairiais apsaugos elementais.

Asmenvardžių įstatymas leidžia registruoti asmenvardžius tik lotyniškosios abėcėlės raidėmis – tokiu būdu pažeidžiant konstituciją yra uždrausta naudoti kirilicos rašmenis. Piliečiai gali pakeisti savo vardą / pavardę kartą per penkerius metus taikant apribojimus, kuriais siekiama užkirsti kelią piktnaudžiavimui. Norėdami tai padaryti, jie privalo pateikti gimimo liudijimą, santuokos liudijimą, jie toks yra, ir pažymėjimą, nurodantį, kad dėl jų nėra pradėtas teismo procesas. Gavus leidimą pasikeisti vardą/pavardę, asmens identifikavimo numeris lieka toks pat, tačiau išduodamas naujas pažymėjimas su naujaisiu vardu / pavarde. Kosovas siekia palaikyti glaudesnius ryšius su Interpolu, kad galėtų identifikuoti asmenis, pateikusius prašymą dėl vardo/pavardės keitimo, ir asmenis, kuriems uždrausta vykti į Šengeno erdvę. Jis taip pat ketina atmesti prašymus, gautus iš asmenų, kuriems uždrausta vykti į Šengeno erdvę. Kai kuriais atvejais, pvz., kai ištekęs moteris nori susigrąžinti savo mergautinę pavardę, negalima atmesti prašymo dėl vardo/pavardės keitimo, bet nauji vardai / pavardės siunčiami Interpolui, kad juos perduotų valstybėms narėms.

2011 m. spalio mėn. Kosovas pradėjo išduoti **biometrinius kelionės dokumentus**. Nustačius finansinių pažeidimų buvo sustabdytas Vidaus reikalų ministerijos ir pagal su ja sudarytą sutartį dirbančios bendrovės bendradarbiavimas. 2012 m. spalio mėn. įvertinti kelionės dokumentai atitiko visus ES apsaugos elementų standartus (išskyrus vieną standartą): į jų struktūrą įtraukti reikiami apsaugos elementai, jų formatas atitiko ICAO standartus⁵. Laikantis ICAO standartų elektroniniame luste yra saugomi dokumento turėtojo asmens duomenys, veido atvaizdas ir pirštų atspaudai. Duomenų lapai buvo optiškai susieti su konkrečiu asmeniu ir juose naudojami įvairūs apsaugos elementai, bet jie neatitiko ES standartų dėl amžiaus, kurio sulaukus pirštų atspaudai turėtų būti įtraukti į kelionės dokumentus. Pagal ES standartą pirštų atspaudai turi būti imami nuo 12 metų – valstybės narės taiko šią priemonę siekdamas užkirsti kelią prekybai vaikais. Pagal Kosovo kelionės dokumentų įstatymą šis reikalavimas netaikomas vaikams iki 16 metų amžiaus.

Kosovas nenusiuntė trečiosioms šalims savo viešojo rakto infrastruktūros sertifikatų, parengtų vykdant biometrinių kelionės dokumentų išdavimo procesą, nes jis negalėjo prisijungti prie ICAO Viešojo rakto katalogo. Pamesti ir pavogti kelionės dokumentai registruojami ir jų duomenys perduodami Kosovo skyriui, atsakingam už tarptautinį bendradarbiavimą su teisėsaugos institucijomis, kad šie duomenys būtų perduoti Interpolui ir būtų įtraukti į jo pavogtų ir pamestų kelionės dokumentų (SLTD) duomenų bazę. Tačiau Kosovo kelionės

⁵ Šie standartai yra nustatyti Čikagos konvencijos 9 priedo ICAO dokumente 9303 (1 dalis).

dokumento kodas nėra įtrauktas į Interpolo duomenų bazėje naudojamą kodų sąrašą. Turima apie 6 000 įrašų, kuriuos būtų galima įvesti į SLTD duomenų bazę.

Asmens tapatybės kortelės išduodamos vadovaujantis tarptautiniais standartais⁶. Kosovo asmens tapatybės kortelėse yra keletas apsaugos elementų ir dokumento turėtojo biometriniai identifikatoriai – veido atvaizdas ir pirštų atspaudai, užkoduoti dvimačiu brūkšniniu kodu, kuris gali būti nuskaitytas automatizuotai. Šių asmens tapatybės kortelių apsaugos elementai atitinka ICAO standartus. 2012 m. priimti įstatymo dėl asmens tapatybės kortelių pakeitimai leis gaminti biometrines asmens tapatybės korteles, tačiau Kosovas dar nenurodė, kada ketina pradėti gaminti tokius dokumentus.

Civilinės metrikacijos sistema, kurios pagrindas – duomenų subjektai, yra grindžiama Europos geriausia praktika, joje saugomi tikslūs, išsamūs ir naujausi duomenys. Nepaisant pastaraisiais metais padarytos didelės pažangos Kosovo civilinės metrikacijos sistema nevisiškai atitinka šiuos standartus. Civilinės būklės aktų registracijos įstaiga prie Vidaus reikalų ministerijos administruoja visus civilinės būklės ir registracijos įrašus ir savivaldybės lygmeniu išduoda piliečiams civilinės būklės pažymėjimus, asmens tapatybės korteles ir kelionės dokumentus. Savivaldybių civilinės metrikacijos skyriai registruoja visus gyvenimo įvykius atskirose gimimų, santuokų ir mirčių registracijos knygose, įkelia šiuos duomenis į centrinį civilinės būklės registrą ir išduoda civilinės būklės pažymėjimus. Tokių skyrių Kosove skaičius neturėtų trukdyti civilinės būklės aktų registracijos įstaigai tikrinti, kaip šie skyriai laikosi atitinkamų teisės aktų, ypač vardo / pavardės keitimo atvejais. Savivaldybių civilinės būklės aktų registracijos centrai nagrinėja prašymus išduoti asmens tapatybės korteles ir kelionės dokumentus: pirmiausia jie patikrina prašytojų tapatybę pagal civilinės būklės pažymėjimus, paima nuotrauką, pirštų atspaudus ir parašus, šiuos duomenis įkelia į centrinį civilinės būklės aktų registrą ir išduoda reikiamas asmens tapatybės korteles arba kelionės dokumentus.

Šiuo metu vyksta civilinės būklės ir registracijos duomenų integravimas į vieną bendrą centrinį civilinės būklės aktų registrą. Kosove visos registracijos knygos buvo nuskanuotos ir įkeltos į elektroninį archyvą, šiuo metu iš Serbijos grąžinamos registracijos knygų originalų patvirtintos kopijos ir jomis papildomas archyvas. Darbuotojams buvo surengtas mokymas apie naudojimąsi nauju centriniu registru. Tačiau centrinio registro duomenų kokybė vis dar nepakankama, duomenų subjektų duomenys apie šeiminių padėtį ir mirtis dar nėra atnaujinami (išimtis – duomenys apie gimimus), duomenų įrašai nėra pakankamai susieti tarpusavyje ir suderinti, informacija atskirose duomenų bazėse pateikta nenuosekliai ir yra duomenų spragų, silpnai veikia auditavimo mechanizmai, skirti stebėti duomenų pakeitimus.

Civilinės būklės aktų registracijos įstaigos darbuotojai dalyvavo mokyme dėl naujo etikos kodekso, be to, šioje įstaigoje veikia nedidelė inspekcija, kuri užsiima korupcijos tyrimais. Nepaisant to, reikėtų gerinti įgyvendinimo veiklą: vis dar pasitaiko atvejų, kai kelionės dokumentuose arba asmens tapatybės dokumentuose nurodomi suklastoti vardas / pavardė ir neteisingi duomenys, ir buvo pareikšta įtarimų dėl korupcijos gaminant biometrinius kelionės dokumentus ir transporto priemonių valstybinio numerio ženklus. Norint patikimiau vykdyti civilinės būklės aktų registracijos procesą reikės lešų auditui, visų valstybės pareigūnų, registruojančių civilinės būklės aktus, mokymui ir patikrinimui.

⁶ Šie standartai yra nustatyti Čikagos konvencijos 9 priedo ICAO dokumente 9303 (3 dalis).

3.2. 2 SKYRIUS: Sienų ir (arba) pasienio ir migracijos valdymas

3.2.1. Sienų ir (arba) pasienio valdymas

Į įstatymą dėl sienų kontrolės ir stebėjimo įtraukta dauguma Šengeno sienų kodekso nuostatų, bet šiame įstatyme pateiktos apibrėžtys ir kai kurios nuostatos neatitinka kodekso⁷. Terminologinių neaiškumų kelia sienų kontrolės, patikrinimų kertant sieną, sienų stebėjimo, minimalių patikrinimų, nuodugnių patikrinimų ir antros linijos patikrinimų sąvokos. Tarpžinybinį bendradarbiavimą reglamentuojantys straipsniai yra suformuluoti pernelyg plačiai, juose nėra išsamių nuostatų dėl bendradarbiavimo. Šis įstatymas turėtų būti atitinkamai iš dalies pakeistas.

Antrinės teisės aktai dėl vietinio eismo per sieną ir atitinkamas leidimas atitinka Šengeno *acquis*⁸. Ateityje vietinis eismas per sieną galėtų vykti didelėse šalia Kosovo esančiose teritorijose – tai turėtų didelio poveikio migracijos srautams Kosove. Glaudžiai bendradarbiaujant su kaimyninėmis šalimis turėtų būti sukurta veiksminga sistema, skirta administruoti vietinio eismo per sieną leidimų išdavimą, kontrolę ir naudojimą.

2012 m. priimta **integruoto sienų valdymo** strategija yra grindžiama Vakarų Balkanų pavyzdžiu, kurio atveju nesivadovaujama visapusišku požiūriu į integruoto valdymo strategiją, nustatytą 2006 m. Tarybos išvadose, Šengeno sienų kodekse ir Šengeno kataloge. Į šią strategiją neįtraukti svarbiausi integruoto sienų valdymo elementai, kaip antai sienų kontrolė, nusikaltimų prevencija ir keturių pakopų prieigos kontrolės modelio įgyvendinimas, ir nepakankamai dėmesio skirta mokymams. Ši strategija turėtų būti performuluota, atsižvelgiant į visas pagrindines rekomendacijas ir geriausios patirties pavyzdžius, kurie išdėstyti 2006 m. Tarybos išvadose, Šengeno sienų kodekse ir Šengeno kataloge⁹.

Gerai veikiančioje integruoto sienų valdymo sistemoje strateginės rizikos analizė yra naudojama siekiant valdyti riziką ir grėsmę sienų saugumui. Visos Kosovo valdžios institucijos, dalyvaujančios sienų ir (arba) pasienio valdyme, neseniai parengė rizikos analizės sistemas, o sienų ir (arba) pasienio valdymo centrui tenka vis didesnis vaidmuo valdant riziką. Vietos ir regionų lygiu rizikos analizė turėtų būti sistemingai atliekama siekiant geriau planuoti veiklą, stiprinti gebėjimus ir rodyti iniciatyvumą valdant sienas ir (arba) pasienį. Kosovas jau yra susidūręs su techniniais sienų valdymo sistemos veikimo sunkumais Kosovo šiaurinėje dalyje. Jie turėtų būti pašalinti.

Kosovo integruoto sienų valdymo strategija atlieka kvazi-teisės akto funkciją – teisės akto, pagal kurį įvairioms valdžios institucijoms, dalyvaujančioms sienų ir (arba) pasienio valdyme, suteikiami skirtingi vaidmenys bei atsakomybė ir organizuojamas jų bendradarbiavimas. Integruoto sienų valdymo veiksmų plane nustatyta, kaip turėtų būti siekiama bendrų tikslų sienų ir (arba) pasienio valdymo srityje. Pagerėjo centriniu lygmeniu vykdomas strateginis bendradarbiavimas, tačiau nebuvo įmanoma įvertinti tarpžinybinio bendradarbiavimo regionų ir vietos lygmenimis. Sienų ir (arba) pasienio valdymo centras yra vienintelė bendradarbiavimo institucija, kurios vaidmuo ir pareigos yra tinkamai reglamentuojamos įstatymu dėl sienų kontrolės ir stebėjimo ir antrinės teisės aktais. Kitų valdžios institucijų vaidmenį ir atsakomybę valdant sienas ir (arba) pasienį irgi reikėtų apibrėžti. Todėl Kosovas turėtų parengti teisės aktų projektus, kuriuose būtų apibrėžtas vaidmuo ir atsakomybė, tenkanti visoms valdžios institucijoms, dalyvaujančioms sienų ir (arba) pasienio valdyme,

⁷ Šengeno sienų kodeksas (Reglamentas (EB) Nr. 562/2006).

⁸ Vietinio eismo per sieną reglamentas (Reglamentas (EB) Nr. 1931/2006).

⁹ Šengeno sienų kodeksas (Reglamentas (EB) Nr. 562/2006), 2006 m. gruodžio 4–5 d. Tarybos išvados, Šengeno išorės sienų kontrolės, grąžinimo ir readmisijos katalogas.

įskaitant operatyvinį bendradarbiavimą ir keitimąsi informacija siekiant užkirsti kelią neteisėtai migracijai bei tarpvalstybiniu nusikalstamumui ir kovoti su šiais reiškiniais.

2012 m. pagerėjo teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas su kaimyninėmis šalimis. Kosovas palaiko tvirtus santykius su Albanija ir, kiek mažiau, su buvusiąja Jugoslavijos Respublika Makedonija policijos, muitinių ir sienų bendradarbiavimo srityje, įskaitant bendrą patruliavimą, keitimąsi informacija ir reguliarius bendrus susitikimus¹⁰. Kosovas ir buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija policijos bendradarbiavimo tikslais yra įsteigusios bendrą ryšių centrą. Tokį bendradarbiavimą plėtoja visos trys su sienomis ir (arba) pasieniu susijusios Kosovo institucijos: pasienio policija, muitinė ir maisto ir veterinarijos tarnyba. Pradėti plėtoti santykiai ir patikrinimų kertant sieną srityje. Šiuo metu įrengiamas naujas sienos su buvusiąja Jugoslavijos Respublika Makedonija perėjimo punktas ir planuojama atidaryti naujus sienos su Juodkalnija perėjimo punktus. Kosovas turėtų stengtis sudaryti susitarimus dėl teisėsaugos bendradarbiavimo su visomis kaimyninėmis šalimis.

2012 m. Kosovas ir Serbija talkininkaujant Europos Sąjungai padarė didelę pažangą įgyvendinant 2011 m. gruodžio 2 d. sienų valdymo strategijos bendras išvadas. Iki 2012 m. gruodžio mėn. pabaigos buvo atidaryti keturi laikini sienos perėjimo punktai, o 2013 m. ruošiamasi įrengti dar du laikinus sienos perėjimo punktus. Šalys taip pat susitarė dėl ateityje įrengsimų šešių nuolatinių sienos perėjimo punktų geografinių koordinacių, dėl nuostatų, reglamentuojančių teisėsaugos institucijų keitimąsi informacija, muitinių keitimąsi informacija ir savitarpio teisinės pagalbos, taip pat dėl už ryšius atsakingų asmenų paskyrimo stebėti visus su abiejų šalių santykių normalizavimu susijusius klausimus. Integruoto sienų valdymo susitarimas turėtų būti visiškai įgyvendintas laikantis koordinavimo principo.

Koordinuodamas veiklą su Juodkalnija Kosovas taip pat turėtų demarkuoti bendrą sieną. Kosovas taip pat turėtų iširti bendradarbiavimo su FRONTEX sąlygas.

3.2.2. Migracijos valdymas

Užsieniečių įstatymas reglamentuoja tam tikrus klausimus, susijusius su vizų išdavimu, **teisėta migracija ir neteisėta migracija**. Kadangi šio įstatymo aprėptis yra labai didelė, jis tik iš dalies atitinka ES *acquis*. Todėl užsieniečių įstatymas, įstatymas dėl sienų kontrolės ir stebėjimo bei antrinės teisės aktai turėtų būti iš esmės performuluoti, kad jų apibrėžtys ir pagrindinės nuostatos atitiktų Šengeno sienų kodeksą ir ES teisės aktus dėl teisėtos migracijos¹¹ ir neteisėtos migracijos¹². Pakeitimai turėtų apimti toliau nurodytus aspektus.

- Užsieniečių įstatyme nustatyta, kad užsieniečiai gali atvykti į Kosovo teritoriją ir joje būti, jei jie turi galiojantį kelionės dokumentą, kuriame yra galiojanti viza ar laikinas leidimas gyventi. Atvykimo sąlygos, apibrėžtos užsieniečių įstatyme, ir transporto vežėjų prievolė patikrinti keliautojų tapatybę, išsamaus patikrinimo procedūros ir

¹⁰ Kosovas yra sudaręs su Juodkalnija muitinės bendradarbiavimo susitarimą, o su Kroatija – policijos bendradarbiavimo susitarimą.

¹¹ Vieno leidimo direktyva (Direktyva 2011/98/ES), direktyva dėl trečiųjų šalių piliečių įleidimo studijų ir stažavimosi tikslais sąlygų (Direktyva 2004/114/EB), direktyva dėl trečiųjų šalių piliečių įleidimo mokslinių tyrimų tikslais (Direktyva 2005/71/EB), direktyva dėl teisės į šeimos susijungimą (Direktyva 2003/86/EB), direktyva dėl ilgalaikių gyventojų (Direktyva 2003/109/EB), direktyva dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos arba kurie dalyvavo vykdant nelegalios imigracijos padėjimo veiksmus, bendradarbiaujantiems su kompetentingomis institucijomis (Direktyva 2004/81/EB).

¹² Gražinimo direktyva (Direktyva 2008/115/EB); direktyva dėl pagalbos išsiuntimo oro transportu atvejais (Direktyva 2003/110/EB); Direktyva, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai (Direktyva 2009/52/EB).

pabėgėliams taikomos išimtys, nustatytos užsieniečių įstatyme ir įstatyme dėl sienų kontrolės ir stebėjimo, neatitinka Šengeno sienų kodekso.

- Remdamasi užsieniečių įstatymu vyriausybė priėmė sprendimą ir parengė projektą dėl antrinės teisės aktų dėl vizų išdavimo konsulatuose ir sienos ir (arba) pasienio perėjimo punktuose. Planuojamas naujas Kosovo vizų režimas turės įtakos 87 šalims, tačiau jo įgyvendinimas bus atidėtas iki 2013 m. liepos mėn. Šių šalių piliečiai gali gauti vizas Kosovo konsulatuose, o kai kurie piliečiai jas galės gauti Kosovo sienos ir (arba) pasienio perėjimo punktuose¹³. Tokių plačių konsulinių įgaliojimų suteikimas pasienio policijai neatitinka Vizų kodekso¹⁴, kuris leidžia išduoti vizas sienos perėjimo punktuose tik ypatingomis aplinkybėmis. Norint įdiegti informacinę vizų sistemą, reikės didelių investicijų į IT sistemą, kuri susietų su vizų registru atitinkamas duomenų bazes. Nors ir buvo gauta parama iš išorės, dar nepavyko įdiegti reikiamos infrastruktūros. Užsieniečių įstatymas, įstatymas dėl sienų kontrolės ir stebėjimo bei antrinės teisės aktai turėtų būti iš dalies pakeisti siekiant užtikrinti, kad jie visiškai atitiktų Vizų kodeksą dėl vizų išdavimo sienos perėjimo punktuose.
- Užsieniečių įstatyme reikalaujama, kad prieš išduodant užsieniečiams leidimą laikinai gyventi jie turi turėti leidimą dirbti, o įstatyme dėl leidimų dirbti suteikimo užsieniečiams ir jų įdarbinimo reikalaujama prieš gaunant leidimą dirbti turėti leidimą gyventi. Toks prieštaravimas turėtų būti pašalintas. Nei vieno iš įstatymų apibrėžtys neatitinka atitinkamuose ES teisės aktuose pateiktų šeimos nario, asmens be pilietybės ar nelydimo nepilnamečio apibrėžčių. Nėra jokių nuostatų dėl asmenų, kuriems leidimas gyventi suteiktas dėl humanitarinių priežasčių, šeimos susijungimo arba studijų ar mokslinių tyrimų, įdarbinimo. Nuostatos dėl šeimos susijungimo neatitinka ES standartų. Užsieniečių įstatymas nereglamentuoja nuo prekybos žmonėmis nukentėjusių užsieniečių buvimo.
- Užsieniečių įstatymas reglamentuoja neteisėtų migrantų grąžinimą ir sulaikymą prieš juos išsiunčiant. Tačiau jame nėra nustatyta teisinga ir skaidria grąžinimo politika grindžiamų procedūrų, įskaitant nuostatas dėl grąžinimo sprendimų, išsiuntimo, draudimo atvykti, slapstymosi, savanoriško išvykimo ir pažeidžiamų asmenų. Grąžinimo procedūra yra neaiški, trūksta procedūrinių garantijų. Šis įstatymas nenustato konkrečių taisyklių dėl pažeidžiamų asmenų, nelydimų nepilnamečių ir nuo prekybos žmonėmis nukentėjusių asmenų grąžinimo. Nėra numatyta galimybės pavėlinti savanorišką išvykimą arba atidėti grąžinimą. Nėra numatyta sankcijų darbdaviams, įdarbinantiems neteisėtai gyvenančius trečiųjų šalių piliečius.
- Užsieniečių įstatyme nustatyta, kad kartu su įsakymu išvykti turėtų būti nustatytas draudimas atvykti, bet jame nėra taisyklių dėl draudimo atvykti panaikinimo ar sustabdymo. Nuo prekybos žmonėmis nukentėjusiems asmenims nėra numatyta išimčių dėl draudimo atvykti taikymo arba nėra aiškių nuostatų dėl teisės gynimo priemonių, teisinės pagalbos ir atstovavimo. Sulaikymo taisyklėse nėra pateikta kompetentingų institucijų, sulaikymo sąlygų, ryšių su teisiniais atstovais ar šeimos nariais arba elgesio su pažeidžiamais asmenimis apibrėžčių. Vadovaujantis tarptautiniais standartais *negrąžinimo* principas yra įtrauktas į užsieniečių įstatymą, bet nėra prieš grąžinimą taikomų apsaugos priemonių, garantijų dėl šeimos vientisumo ar skubios medicininės pagalbos paslaugų. Nėra nuostatų dėl vaiko interesų ir šeimos vientisumo.

¹³ Pagal planuojamą naują Kosovo vizų režimą ES valstybių narių piliečiams vizų nereikia.

¹⁴ Vizų kodeksas (Reglamentas (EB) Nr. 810/2009).

- Užsieniečių įstatyme nėra nuostatų dėl pabėgėlių socialinės ir ekonominės integracijos užtikrinimo. Siekiant stiprinti jų integraciją, įskaitant integraciją į darbo rinką, pabėgėliams Kosove turėtų būti suteiktas saugus teisinis statusas – pageidautina, kad jiems būtų suteiktas leidimas nuolat gyventi, kuris būtų išduodamas baigus galioti leidimui laikinai gyventi.
- Kosovas parengė naują prieglobsčio ir migracijos duomenų bazę. Pradėjus jai veikti, ji galėtų padėti rinkti duomenis ir analizuoti migracijos į Kosovą mastą. Tačiau nebuvo apibrėžta valdžios institucijų prieigos teisė. Visiškai laikantis duomenų apsaugos įstatymo, užsieniečių įstatymas turėtų būti iš dalies pakeistas siekiant reguliuoti migracijos ir prieglobsčio srities duomenų tvarkymą, prieigą prie duomenų ir valdžios institucijų keitimąsi duomenimis.

Baudžiamajame kodekse išdėstytos nuostatos dėl migrantų kontrabandos, taikant atitinkamas sankcijas, ir šis nusikaltimas yra apibrėžtas kaip veiksmas, atliekamas siekiant gauti finansinės ar materialinės naudos iš užsieniečio neteisėto atvykimo į Kosovą. Jame taip pat nustatytos sankcijos asmenims, kurie sąmoningai padeda užsieniečiams neteisėtai atvykti į Kosovą. Šios nuostatos yra iš esmės suderintos su ES direktyva, apibrėžiančia padėjimą neteisėtai atvykti, vykti tranzitu ir apsigyventi¹⁵.

Šiuo metu rengiama nauja migracijos strategija ir veiksmų planas. Šioje strategijoje turėtų būti nustatyta išsami migracijos valdymo, įskaitant teisėtą ir neteisėtą migraciją, sistema, atitinkanti geriausią tarptautinę praktiką. Joje turi būti aiškiai nustatyti tikslai, apibrėžti vaidmenys ir atsakomybė, patikslinta bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis aprėptis ir parengtas Kosovo migracijos profilis.

3.2.3. *Prieglobstis*

Įstatymas dėl **prieglobsčio** reglamentuoja asmenų, pateikusių prašymus dėl tarptautinės apsaugos, kaip prašytojų tinkamumą ir statusą, materialines priėmimo sąlygas ir prieglobsčio procedūras Kosove. Jis nevisiškai atitinka ES *acquis* ir 1951 m. Ženevos konvenciją¹⁶. Jis apima, *inter alia*, procedūrinius prieglobsčio klausimus, įvairių rūšių apsaugą, pvz., pabėgėlių statusą, papildomą apsaugą ir vadinamąją laikiną apsaugą, prieglobsčio prašytojų teises ir pareigas, *negražinimo* principą, prieglobsčio prašymo procedūros užbaigimą, apeliacinių skundų teikimą ir dokumentų išdavimą. Įstatymo struktūra yra nenuosekli. Įvairios apibrėžtys, įskaitant susijusias su prieglobsčio prašytojais, pažeidžiamais asmenimis, užsienio piliečiais ir asmenimis be pilietybės, nevisiškai atitinka ES *acquis* ir Ženevos konvenciją. Saugių kilmės šalių ir saugių trečiųjų šalių apibrėžtys neatitinka Prieglobsčio procedūrų direktyvos. Įstatyme neaprašyti principai, kuriais grindžiama prieglobsčio procedūra. Numatyta papildoma vadinamosios laikinosios apsaugos kategorija, bet nėra aiški jos paskirtis ir aprėptis.

Nepakankamai atsižvelgiama į pažeidžiamų asmenų poreikius ir šiai asmenų grupei priskiriami tik nepilnamečiai, moterys ir fizinę arba psichinę negalią turintys asmenys. Šios nuostatos nevisiškai atitinka Priėmimo sąlygų direktyvą ir Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvą. Galima matyti, kad prieglobsčio prašytojų teisės ir procedūrinės garantijos yra nepagrįstai ribojamos, ypač tai pasakytina apie prašymų nagrinėjimą, gimtosios kalbos vartojimą prašymuose, naudojimąsi vertėjų paslaugomis ir teise bendrauti su UNHCR.

¹⁵ Direktyva, apibrėžianti padėjimą neteisėtai atvykti, vykti tranzitu ir apsigyventi (Direktyva 2002/90/EB).

¹⁶ Direktyva dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų (Direktyva 2003/9/EB), Priskyrimo direktyva (Direktyva 2004/83/EB ir naujos redakcijos Direktyva 2011/95/EB), Prieglobsčio procedūrų direktyva (Direktyva 2005/85/EB) ir Laikinos apsaugos direktyva (Direktyva 2001/55/EB).

Panašu, kad UNHCR vaidmuo neatitinka Prieglobsčio procedūrų direktyvos arba Ženevos konvencijos nuostatų.

Nėra aiškių nuostatų dėl pabėgėlių ir asmenų, kuriems skirta papildoma arba vadinamoji laikina apsauga, teisių ir prievolių, ir įstatyme nėra nurodyta keletas pagrindinių principų, kaip antai galimybė gauti išsilavinimą, su integracija susijusią pagalbą, teisė įsigyti nuosavybės ir teisė į darbą – tai neatitinka Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos ir Ženevos konvencijos standartų. Prie teisės gynimo priemonių nepriskiriama teisė apskusti atmestą prašymą dėl papildomos arba laikinos apsaugos – tai neatitinka Prieglobsčio procedūrų direktyvos standartų. Nėra aiškiai nustatyta prieglobsčio procedūrų nutraukimo terminų.

Iki 2012 m. lapkričio mėn. Kosovas tegavo 31 prieglobsčio prašymą, o 2011 m. gauti 189 prašymai. Šiais metais Pilietybės prieglobsčio ir migracijos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos irgi buvo pareikšta įtarimų dėl korupcijos administruojant prieglobsčio centrus ir nuomojamas patalpas, kurios skirtos grąžinamiems asmenims. Atitinkamos institucijos turėtų kruopščiai iširti šiuos įtarimus. Kosovas turėtų iširti bendradarbiavimo su EASO būdus.

3.3. 3 SKYRIUS. Viešoji tvarka ir visuomenės saugumas

2012 m. Kosovas peržiūrėjo savo **baudžiamosios teisenos sistemą**, o 2013 m. sausio 1 d. įsigalioja naujas teismų įstatymas, naujas įstatymas dėl baudžiamojo persekiojimo, naujas baudžiamasis kodeksas ir naujas baudžiamojo proceso kodeksas. 2011 m. įsigaliojo įstatymai dėl Teisėjų tarybos ir Prokuratūros tarybos. Šie šeši teisės aktai papildė įstatymą dėl specialiosios prokuratūros, kuriame nustatyta išimtinė ir papildoma kompetencija, tenkanti specialiesiems prokurorams, atsakingiems už, *inter alia*, su organizuotu nusikalstamumu, korupcija ir terorizmu susijusius tyrimus ir baudžiamąjį persekiojimą.

Naują teismų sistemą sudarys žemiausios instancijos teismai, Apeliacinis teismas ir Aukščiausiasis Teismas. Teismų įstatymu numatoma, kad žemiausios instancijos teismuose ir Apeliaciniame teisme veikia sunkių nusikaltimų departamentai, nagrinėjantys bylas dėl sunkių nusikaltimų, įskaitant bylas, kurios priklauso išimtinai arba papildomai specialiosios prokuratūros kompetencijai. Vyriausybė nusprendė Prištinos žemiausios instancijos teisme įsteigti specialią baudžiamųjų bylų kolegiją, nagrinėjančią sunkius nusikaltimus, priklausančius išimtinai arba papildomai specialiosios prokuratūros kompetencijai. Vis dar neaišku, koks bus tokios specialios baudžiamosios kolegijos santykis su sunkių nusikaltimų departamentais, kurie turi būti įsteigti žemiausios instancijos teismuose ir Apeliaciniame teisme.

Kosovas turėtų įgyvendinti teismų reformą taip, kad padidėtų teisminių institucijų nepriklausomumas, veiksmingumas, atskaitomybė ir nešališkumas ir būtų skiriama pakankamai finansinių ir žmogiškųjų išteklių, kad galėtų veikti nauja teismų sistema. 2009 m. buvo atlikta teisėjų ir prokurorų tinkamumo tikrinimo procedūra. Teisėjų ir prokurorų tarybos turėtų ypač stengtis užkirsti kelią politiniam kišimuisi atliekant nusikaltimų tyrimus, vykdant baudžiamąjį persekiojimą ir nagrinėjant nusikaltimų bylas, turėtų užtikrinti, kad teisėjų ir prokurorų įdarbinimo, tikrinimo ir paskyrimo procedūros būtų vykdomos skaidriai ir į laisvas vietas būtų skaidriai priimami asmenys, ypač priklausantys mažumų grupėms, ir turėtų užtikrinti, kad visais su teisminių institucijų korupcija susijusiais atvejais būtų imamasi drausminių priemonių. Teismų taryba turėtų ir toliau įgyvendinti savo strategiją siekdama sumažinti susikaupusių neišnagrinėtų bylų skaičių.

2012 m. balandžio mėn. buvo priimtas, o 2013 m. sausio mėn. įsigaliojo naujas **baudžiamasis kodeksas**. Jame pateikiamos nuostatos, *inter alia*, dėl migrantų neteisėto įvežimo, prekybos žmonėmis, narkotikų gamybos ir neteisėtos prekybos jais, organizuoto nusikalstamumo,

korupcijos ir neteisėtos prekybos ginklais. Jo nuostatose paisoma specialiosios prokuratūros išskirtinės ir papildomos kompetencijos. Tačiau reikėtų plačiau išnagrinėti nuostatas dėl korupcinių nusikaltimų. Nuostatos dėl užsieniečių išsiuntimo iš Kosovo nėra visiškai suderintos su užsieniečių įstatymo nuostatomis. Į skyrių apie teistumą neįtrauktos nuostatos dėl keitimosi informacija su trečiosiomis šalimis.

2012 m. gruodžio 22 d. buvo priimtas ir 2013 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujasis **baudžiamojo proceso kodeksas**. Tam tikros jo nuostatos atitinka ES standartus, įskaitant nuostatas dėl duomenų apsaugos, tačiau kitos nuostatos kelia nerimą. Naujajame kodekse yra keletas nuostatų, kurios gali turėti poveikio teisės aktų netaikymo atgaline data principui. Kodekso projekte nustatyta, kad nebaigtos bylos būtų nagrinėjamos pagal ankstesnį kodeksą, tačiau priimto kodekso pereinamojo laikotarpio nuostatos taip pat taikomos ir baudžiamiesiems procesams, kurie buvo pradėti iki 2013 m. sausio 1 d., byloms, kuriose kaltinamasis aktas buvo pateiktas ir jau yra patvirtintas, ir byloms, kuriose kaltinamasis aktas buvo pateiktas, bet dar nėra patvirtintas. Naujajame kodekse nustatytas tik dešimties dienų pereinamasis laikotarpis, todėl visiems susijusiems subjektams nepalikta pakankamai laiko pasirengti jo įgyvendinimui. Dėl to gali kilti administracinių teisingumo sistemos problemų. Galiausiai naujų kodekso nuostatų dėl ikiteisminių liudytojų parodymų galimas taikymas atgaline data gali apriboti ikiteisminių parodymų, kuriais grindžiami jau pradėtų baudžiamųjų procesų apkaltinamieji nuosprendžiai, leistinumą. Būtina plačiau išnagrinėti keletą baudžiamojo proceso kodekso nuostatų.

Siekiant padidinti Kosovo teisminių institucijų nepriklausomumą, veiksmingumą, atskaitomybę ir nešališkumą, būtina tinkamai įgyvendinti teismų įstatymą, naują įstatymą dėl baudžiamojo persekiojimo, naują baudžiamąjį kodeksą ir naują baudžiamojo proceso kodeksą. Todėl Kosovas turėtų apsvarstyti galimybę 2013 m. antroje pusėje atlikti pertvarkytos baudžiamosios teisenos sistemos veikimo bendrą peržiūrą, įskaitant šių keturių teisės aktų įgyvendinimo vertinimą.

3.3.1. Organizuoto nusikalstamumo, korupcijos ir terorizmo prevencija bei kova su jais

Kosovas sukūrė teisėkūros ir institucijų sistemą, siekdamas kovoti su **organizuotu nusikalstamumu** bei korupcija, tačiau turėtų būti gerinamas policijos, muitinių ir prokuratūros bendradarbiavimas tiriant tokius nusikaltimus ir už juos patraukiant baudžiamojon atsakomybėn¹⁷. Reikia gerinti policijos ir prokuratūros bendradarbiavimą, siekiant užtikrinti, kad atlikus tyrimus būtų iškeliami daugiau baudžiamųjų bylų ir kad būtų užtikrinta veiksminga kova su sunkiais nusikaltimais, vykdoma pagal žvalgyba grindžiamos policijos veiklos strategiją ir veiksmų planą. Policijos tyrimo pajėgumai pakankami, tačiau reikėtų stiprinti muitinės tyrimo pajėgumus. Prokuratūra ir Finansinės žvalgybos padalinys (FŽP) turėtų gerinti bendradarbiavimą ir užtikrinti, kad būtų aktyviai pradedami tyrimai dėl neaiškios kilmės turto. 2012 m. FŽP geriau vykdė veiklą, pagerėjo ir jo bendradarbiavimas su policija. 2012 m. parengtas naujos liudytojų apsaugos programos pagrindas, tačiau šioje srityje reikės skirti daug biudžeto lėšų ir stiprinti pajėgumus. Kosovas turėtų priimti naują kovos su korupcija strategiją ir veiksmų planą; jis jau yra priėmęs naują kovos su organizuotu nusikalstamumu strategiją ir veiksmų planą. Jis turėtų ypač stengtis pasiekti gerų rezultatų vykdant tyrimus, baudžiamąjį persekiojimą ir priimant galutinius teismo sprendimus bylose, susijusiose su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija, įskaitant neteisėtą prekybą narkotikais, prekybą žmonėmis, neteisėtą prekybą ginklais ir pinigų plovimą.

¹⁷ Žr. Europos Sąjungos Audito Rūmai, „Su teisine valstybe susijusi Europos Sąjungos pagalba Kosovui“, specialioji ataskaita Nr. 18, 2012 m.

Specialioji prokuratūra atlieka svarbų vaidmenį Kosove tiriant sunkius nusikaltimus ir traukiant baudžiamojon atsakomybėn už juos. Specialieji prokurorai – tai EULEX prokurorai ir Kosovo prokurorai, įgalioti vykdyti ir atsakingi už tyrimus baudžiamosiose bylose ir baudžiamąjį persekiojimą dėl sunkių nusikaltimų; šie įgaliojimai ir atsakomybė priklauso specialiosios prokuratūros išimtinėi¹⁸ ir papildomai¹⁹ kompetencijai. 2012 m. vyriausybė svarstė galimybę iš dalies pakeisti specialiosios prokuratūros kompetenciją arba suteikti visoms Kosovo prokuratūroms išimtinę specialiosios prokuratūros kompetenciją tirti pinigų plovimo atvejus ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą. Tokios reformos turėtų būti vykdomos tik paaiškėjus, kaip praktiškai veikia pertvarkyta baudžiamosios teisenos sistema. Išimtinė ir papildoma specialiosios prokuratūros kompetencija neturėtų būti keičiama. Vykstant minėtai bendrai baudžiamosios teisenos sistemos peržiūrai Kosovas ir ES gali pradėti bendrai svarstyti, kaip specialiosios prokuratūros kompetenciją geriausiai pritaikyti prie pertvarkytos baudžiamosios teisenos sistemos.

Sukurta teisinė ir institucinė kovos su **neteisėta prekyba narkotikais** ir prekursoriais sistema. Vis dėlto trūksta išteklių Kosovo kovos su narkotikais politikai įgyvendinti, be to, nepakankamai taikomas žvalgyba grindžiamas metodas. Kosovas vis dar deda per mažai pastangų, kad nutrauktų heroino tiekimą iš Afganistano per Turkiją į ES ir kokaino tiekimą iš Lotynų Amerikos per Juodkalniją ir Albaniją į ES. Kosovui vis dar nepavyksta sumažinti kanapių auginimo ir neteisėtos prekybos jomis ES masto. 2012 m. buvo daugiau narkotikų konfiskavimo atvejų, tačiau šis skaičius tebėra mažas, o tolesnės teisinės priemonės, kurių imamasi po tyrimų, nepakankamos. Kosovas su Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centru (ENNSC) bendradarbiauti pradėjo 2009 m. Kosovo įstatyme dėl narkotikų, psichotropinių medžiagų ir prekursorių nustatyti tarptautiniai kovos su neteisėta prekyba narkotikais standartai, taip pat į jį įtraukti narkomanijos prevencijos aspektai. Baudžiamajame kodekse nustatytos sankcijos už neteisėtą prekybą narkotikais. Kovos su narkotikais strategija bei veiksmų planu siekiama narkotikų paklausos ir pasiūlos mažėjimo. Kosovas turėtų daug aktyviau kovoti su neteisėta prekyba narkotikais.

Šiuo metu kuriama teisinė ir institucinė kovos su **prekyba žmonėmis** sistema. Kosovas tebėra prekybos žmonėmis aukų kilmės ir tranzito šalis. Išlieka prekybos moterimis, kurios vėliau seksualiai išnaudojamos ES, tendencija. Didelį susirūpinimą tebekelia prekyba vaikais, kurie verčiami elgetauti, ir veiksmai, kuriais padedama neteisėtai migruoti ir kurių atveju dažnai naudojami padirbti ar suklastoti dokumentai. Naujajame baudžiamajame kodekse įtvirtintos nuostatos dėl prekybos žmonėmis ir neteisėto migrantų įvežimo. Jame nustatytos griežtesnės sankcijos už prekybą vaikais. 2012 m. policija pradėjo keletą baudžiamųjų tyrimų dėl prekybos žmonėmis, tačiau baudžiamojo persekiojimo už tokius nusikaltimus atvejų ir apkaltinamųjų nuosprendžių skaičius išlieka mažas. Vyriausybė dar nepriėmė kovos su prekyba žmonėmis įstatymo, nors jis numatytas teisėkūros programoje. Parengta kovos su prekyba žmonėmis strategija ir veiklos planas. Tačiau Kosovas turėtų daug aktyviau kovoti su prekyba žmonėmis ir veiksmais, kuriais padedama neteisėtai migruoti, be kita ko, parengdamas naują įstatymo dėl kovos su prekyba žmonėmis projektą.

Neteisėtos prekybos šaulių ir lengvaisiais ginklais problema Kosove tebėra opi. Į baudžiamąjį kodeksą įtraukta nuostata dėl neteisėtos prekybos ginklais, Kosovas taip pat yra

¹⁸ Išimtinė kompetencija apima tyrimą ir baudžiamąjį persekiojimą už, *inter alia*, terorizmą, karo nusikaltimus, organizuotą nusikalstamumą ir pinigų plovimą.

¹⁹ Papildoma kompetencija apima tyrimus ir baudžiamąjį persekiojimą už, *inter alia*, neteisėtą migrantų gabenimą, prekybą žmonėmis, neteisėtą prekybą narkotikais, neteisėtus azartinius lošimus, mokesčių vengimą, neteisėtą prekybą ginklais, piktnaudžiavimą tarnyba, kyšininkavimą ir sukčiavimą einant pareigas.

parengęs kovos su neteisėta prekyba ginklais strategiją bei veiksmų planą. Kosovui ir ES mažesnę grėsmę kelia Kosovo kilmės terorizmas, nei organizuotas nusikalstamumas ir korupcija. Kosovas yra parengęs kovos su terorizmu ir vidaus saugumo strategiją bei veiksmų planą. Šias strategijas reikėtų visapusiškai įgyvendinti.

Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme nustatyta, kad Finansinės žvalgybos padalinys yra nepriklausoma institucija, teikianti finansinės žvalgybos informaciją tyrimo institucijoms, veikiančioms pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje. Neseniai Kosovo FŽP perduoti EULEX vadovaujamo Finansinės žvalgybos centro įgaliojimai. 2012 m. pagerėjo FŽP bendradarbiavimas su bankais, kurie pranešė apie daugiau grynųjų pinigų sandorių. Vyriausybė, padedama ES ir Europos Tarybos, parengė šio įstatymo pakeitimų projektą, siekdama išspręsti problemas, kylančias keturiuose srityse: nacionalinio rizikos vertinimo, kriminalizavimo sistemos, sankcijų už reikalavimų nesilaikymą ir tarptautinio bendradarbiavimo. Šiais pakeitimais siekiama pagal finansinių veiksmų darbo grupės rekomendacijas atnaujinti įstatyme nustatytas apibrėžtis, didinti FŽP veiklos nepriklausomumą ir patobulinti nuostatas dėl keitimosi informacija, deramo klientų tikrinimo, pranešimo apie įtartinus sandorius, priežiūros išipareigojimų, sankcijų ir lošimo namų. Pagerėjo keitimasis informacija su trečiosiomis šalimis – FŽP sudarė susitarimo memorandumus su septyniomis šalimis²⁰. Kosovas, kurį remia Slovėnija, norėtų pateikti prašymą tapti finansinės žvalgybos padalinio jungiančios grupės EGMONT nariu. Kosovas turėtų apsvarstyti galimybę ateityje atlikti pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos teisės aktų pakeitimus, susijusius su specialiuoju mokymu ir statistikos rodikliais, ir įgyvendinti susijusią strategiją bei veiksmų planą.

Turto konfiskavimas tam tikru lygiu reglamentuojamas pagal baudžiamąjį kodeksą ir baudžiamojo proceso kodeksą. Vyriausybė parengė įstatymo, kuriuo išplečiami įgaliojimai konfiskuoti turtą, projektą. Pagal jį būtų galimas apkaltinamuoju nuosprendžiu grindžiamas konfiskavimas ir tam tikru mastu – sukaupto turto konfiskavimas. Konfiskavimo įgaliojimų taikymas išplečiamas turtui, kuris nėra iš baudžiamosios veikos gautas materialusis turtas, kuris yra mirusio ar iš Kosovo išvykusio atsakovo įgytas turtas arba kitam subjektui perduotas turtas. Jeigu turtas įgytas sąžiningai, perduoto turto konfiskuoti negalima. Šiame projekte yra sąvoka „perkelta įrodinėjimo pareiga“, pagal kurią atsakovai turi įrodyti turto, kuris areštuotas, išsigijimo aplinkybes. Tarnyba, kuriai pavesta valdyti areštuotą arba konfiskuotą turtą, padeda teisminėms ir teisėsaugos institucijoms vykdyti sprendimus dėl turto areštavimo ir konfiskavimo. Kosovas turėtų priimti ir įgyvendinti įstatymo, kuriuo išplečiami įgaliojimai konfiskuoti turtą, projektą.

Kosovas sukūrė išsamią teisėkūros ir institucinę kovos su **korupcija** sistemą, apimančią įstatymus dėl valstybės tarnautojų turto deklaravimo, interesų konfliktų viešajame sektoriuje prevencijos, informatorių, viešojo pirkimo ir politinių partijų finansavimo. Kovos su korupcija tarnyba atsako už įstatymų dėl turto deklaravimo ir interesų konfliktų prevencijos įgyvendinimą. Ši tarnyba gali pradėti pirminius tyrimus dėl galimos korupcijos ir perduoti įtariamoms korupcijos atvejų tyrimą policijai arba prokuratūrai. Ji yra pasirašiusi susitarimo memorandumą su EULEX. Nepaisant turimų įgaliojimų, tarnyba turto kilmę gali patikrinti, tik jei turi įtarimų, kad turtas įgytas neteisėtai. Jos praktinė patirtis, įgyta nustatant korupcijos viešajame sektoriuje riziką ir imantis tolesnių priemonių, be kita ko, atliekant rizikos vertinimus pažeidžiamuose sektoriuose, tebėra menka. Kosovas turėtų apsvarstyti galimybę šiai tarnybai skirti papildomų išteklių, kad ji galėtų vykdyti savo užduotis.

²⁰ Šios šalys yra Slovėnija, Kroatija, Albanija, Juodkalnija, buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija, San Marinas ir Turkija.

2012 m. įsteigta prezidentui pavaldi kovos su korupcija taryba, kurios užduotis – geriau koordinuoti įvairių įstaigų, veikiančių kovos su korupcija srityje, veiklą. Specialioji prokuratūra taip pat sudarė kovos su korupcija darbo grupę, o policija įsteigė kovos su ekonominiais nusikaltimais ir korupcija direktoratą. Turėtų būti aiškiai nurodyta, kokios šių kovos su korupcija įstaigų funkcijos ir atsakomybės sritys dubliuojasi.

Nepaisant to, kad galioja šiuolaikiškas viešojo pirkimo įstatymas, piktnaudžiavimo viešojo pirkimo procedūromis problema Kosove vis dar opi. Šis įstatymas turėtų būti visapusiškai įgyvendintas, o visi piktnaudžiavimo atvejai turėtų būti tiriami ir už juos turėtų būti traukiama baudžiamojon atsakomybėn. Įstatymas dėl **politinių partijų finansavimo** turėtų būti iš dalies pakeistas taip, kad būtų uždrausta arba griežtai reglamentuojama juridinių asmenų, kurie viešajai administracijai tiekia prekes ir teikia paslaugas, teikiama parama, kad politinės partijos būtų įpareigosios turėti tik vieną banko sąskaitą ir kad jame būtų apibrėžti finansinių ataskaitų paskelbimo terminai. Kad pasiektų konkrečių kovos su korupcija rezultatų, Kosovas turėtų įgyvendinti visą kovos su korupcija sistemą.

Naujuoju **policijos** įstatymu reglamentuojamos policijos pareigos ir įgaliojimai. Vis dar neparengti antrinės teisės aktai, būtent dėl policijos pareigūnų jėgos ir šaunamųjų ginklų naudojimo, duomenų apsaugos ir drausminių priemonių. Policijos inspekcijos įstatymu reglamentuojami nepriklausomų policijos inspekcijų, kurios nagrinėja skundus bei drausmines bylas ir gali pradėti baudžiamuosius tyrimus dėl policijos pareigūnų, įgaliojimai. 2012 m. pagerėjo policijos ir policijos inspekcijų santykiai; 2012 m. inspekcijos pradėjo kelis naujus tyrimus. Kad policijos inspekcijų įstatymas būtų visapusiškai įgyvendintas, būtina priimti antrinės teisės aktus, tačiau tai kol kas nepadaryta. Turėtų būti priimti ir įgyvendinti visi policijos įstatymui ir policijos inspekcijų įstatymui reikalingi antrinės teisės aktai.

2012 m. Kosovas parengė įstatymo dėl **telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos perėmimo** projektą, pagal kurį policija, Kosovo žvalgybos tarnyba, muitinė ir EULEX galėtų teisėtai perimti elektroninėmis ryšio priemonėmis perduodamą informaciją ir teisėsaugos arba vidaus saugumo tikslais reikalauti pateikti duomenis apie elektroninių ryšių turinį, vietą ir srautą. Nors įstatymo projektas atitinka E. privatumo direktyvos²¹ nuostatas, tačiau išreikštas susirūpinimas dėl jo suderinamumo su Duomenų saugojimo direktyvos²² nuostatomis. Atsižvelgiant į geriausią Europos patirtį, būsimuose teisės aktuose dėl informacijos perėmimo reikia aiškiai atskirti informacijos perėmimą gavus teismo leidimą nuo žvalgybos tarnybų atliekamo informacijos perėmimo. Vyriausybė turėtų apsvarstyti galimybę reglamentuoti duomenų saugojimą teisėsaugos tikslais, visų pirma nustatyti duomenų aprėptį, tikslą, proporcingumą, duomenų kategorijas, prieigą prie duomenų, duomenų saugojimo laikotarpius ir teisinės priemonės, atitinkančios Duomenų saugojimo direktyvos nuostatas.

2011 m. priimtas ir 2012 m. įsigaliojo **liudytojų apsaugos** įstatymas. Juo reglamentuojama sunkių nusikaltimų liudytojų apsauga. Šis įstatymas iš esmės atitinka geriausią Europos patirtį, tačiau jam įgyvendinti reikia priimti antrinės teisės aktus dėl, pavyzdžiui, asmens tapatybės pakeitimo, biudžeto nuostatų, saugios gyvenamosios vietos reikalavimų ir aukų klausimynų. 2013 m. sausio mėn. pasirašytas tarptautinis susitarimas dėl liudytojų gyvenamosios vietos keitimo, kuris parengtas pagal Europolo formą. Kosovo liudytojų apsaugos direktoratas pradėjęs savo veiklą bendradarbiaus su EULEX liudytojų saugumo programa, kuriai EULEX įgaliojimais numatyta atsakomybė už nusikaltimų liudytojų apsaugą.

²¹ Direktyvos 2002/58/EB 15 straipsnio 1 dalis

²² Direktyva 2006/24/EB.

3.3.2. Teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas

Kosovas sudarė **policijos bendradarbiavimo** susitarimus su Austrija, Švedija, Kroatija, Albanija ir buvusiąja Jugoslavijos Respublika Makedonija, kovos su neteisėta prekyba susitarimus su Prancūzija ir buvusiąja Jugoslavijos Respublika Makedonija, susitarė bendradarbiauti saugumo srityje su Vokietija ir sudarė kovos su organizuotu nusikalstamumu ir neteisėta migracija susitarimą su Vengrija. Jis yra sudaręs muitinių bendradarbiavimo susitarimus su dešimčia šalių²³.

2011 m. Kosovas įsteigė tarptautinę teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo padalinį (TTIBP). Šio padalinio užduotis, kaip ir kitose Vakarų Balkanų šalyse – palengvinti strateginių ir operatyvinių bendradarbiavimą su kaimyninių šalių ir ES valstybių narių teisėsaugos institucijomis. Kosovo TTIBP, kuris yra policijos padalinys, turi prieigą prie visų šalies duomenų bazių. Jis turėtų tvarkyti asmens duomenis griežtai laikydamasis duomenų apsaugos teisės aktų. Neseniai policija suteikė EULEX prieigą prie policijos informacinės sistemos ir sienų valdymo sistemos. Tikėtina, kad toks keitimasis informacija bus naudingas Kosove tiriant sunkius nusikaltimus, tačiau policija ir EULEX turėtų taip pat siekti techniniu susitarimu oficialiai įtvirtinti keitimąsi kriminaline ir žvalgybos informacija.

Strateginis ir operatyvinis Kosovo ir jo kaimyninių šalių bei ES valstybių narių teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas vykdomas neoficialiai. Kosovo ir Albanijos bei buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonija teisėsaugos institucijos glaudžiai bendradarbiauja. Tarpininkaujant ES gerėja santykiai su Serbija, taip pat su Bosnija ir Hercegovina. Kosovas planuoja dislokuoti teisėsaugos institucijų ryšių palaikymo pareigūnus Austrijoje, Vengrijoje, Vokietijoje, Švedijoje ir Šveicarijoje. Kosovas turėtų ir toliau stiprinti teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą su visomis suinteresuotomis kaimyninėmis šalimis ir ES valstybėmis narėmis. Jis turėtų išnagrinėti bendradarbiavimo su Europolu, Interpolu ir regioninėmis teisėsaugos institucijomis sąlygas.

3.3.3. Teisminis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose

Kosovas sudarė susitarimus dėl **savitarpio teisinės pagalbos** su Kroatija, buvusiąja Jugoslavijos Respublika Makedonija ir Turkija, susitarimus dėl ekstradicijos su buvusiąja Jugoslavijos Respublika Makedonija ir Turkija ir susitarimus dėl nuteistųjų asmenų perdavimo su Belgija, Šveicarija, buvusiąja Jugoslavijos Respublika Makedonija ir Turkija. Užbaigtos derybos dėl savitarpio teisinės pagalbos, ekstradicijos ir nuteistųjų asmenų perdavimo su Vokietija, Italija ir Albanija. Dar 23 šalims Kosovas pasiūlė derėtis dėl tolesnių susitarimų²⁴.

Savitarpio teisinės pagalbos su trečiosiomis šalimis teisinis pagrindas yra ne tik minėti dvišaliai susitarimai, bet ir įstatymas dėl tarptautinio teisinio bendradarbiavimo. Pagal su Teisingumo ministerija sudarytą techninį susitarimą EULEX ir toliau atlieka tarpininko su Kosovo nepripažįstančiomis valstybėmis vaidmenį. Įstatyme dėl tarptautinio teisinio bendradarbiavimo nustatytas reikalavimas savitarpio teisinės pagalbos prašymus nagrinėti laikantis abipusiškumo principo. Kosovas pateikė kelis prašymus Serbijai, tačiau atsisakė nagrinėti Serbijos pateiktus prašymus, nes nebuvo laikomasi abipusiškumo principo.

²³ Šios šalys yra Airija, Bulgarija, Čekija, Jungtinė Karalystė, Jungtinės Valstijos, Kanada, Saudo Arabija, Švedija, Šveicarija ir Vokietija.

²⁴ Šios šalys yra Austrija, Belgija, Bulgarija, Čekija, Danija, Estija, Italija, Kroatija, Latvija, Lenkija, Lietuva, Liuksemburgas, Nyderlandai, Norvegija, Portugalija, Prancūzija, Slovėnija, Suomija, Švedija, Šveicarija, Turkija, Vengrija ir Vokietija.

Nors Kosovas nėra Europos Tarybos narys, jis turėtų apsvarstyti galimybę ratifikuoti visas savitarpio teisinės pagalbos srityje galiojančias atitinkamas Europos Tarybos konvencijas. Kosovas taip pat turėtų išnagrinėti bendradarbiavimo su Eurojustu sąlygas.

3.3.4. Duomenų apsauga

Teisė į **asmens duomenų apsaugą** įtvirtinta Konstitucijoje, įstatyme dėl teisės susipažinti su oficialiais dokumentais ir įstatyme dėl asmens duomenų apsaugos. Papildomos duomenų apsaugos taisyklės išdėstytos įstatyme dėl informacijos įslaptinimo ir patikimumo tikrinimo. Šią teisinę sistemą siekiama įgyvendinti teisės aktu dėl asmens duomenų apsaugos tarnybos ir antrinės teisės aktais dėl asmens duomenų apsaugos institucijos pareigūnų vertinimo.

Duomenų apsaugos įstatymu reglamentuojamas viešųjų bei privačiųjų įstaigų vykdomas duomenų tvarkymas, duomenų valdytojų bei tvarkytojų pareigos ir duomenų subjektų teisės. Jame nustatytos sankcijos už šiurkščius duomenų apsaugos nuostatų pažeidimus. Šis įstatymas iš esmės atitinka ES *acquis*, tačiau siekiant didesnės pažangos duomenų apsaugos srityje reikia įgyvendinti atitinkamą teisės aktą ir antrinės teisės aktus.

Šiame įstatyme nustatyta, kad tam tikrais atvejais ribojama duomenų subjektams teiktina informacija, prieigos teisė ir teisė pildyti, taisyti arba trinti duomenis. Tokia išimtis taikoma viešojo saugumo tikslais. Ši sąlyga atitinka ES *acquis*, tačiau reikėtų stebėti, kaip ji įgyvendinama. Daugelyje valstybių narių įtvirtintos nuostatos, leidžiančios viešojo saugumo tikslais riboti duomenų subjektų prieigos prie asmens duomenų teisę. Reikėtų išsamiau paaiškinti su duomenų subjektų teisėmis susijusių nuostatų taikymo sritį ir galimas išimtis.

Vyriausiojo duomenų apsaugos tarnybos priežiūros vadovo nepriklausomumas įtvirtintas duomenų apsaugos įstatymu. Nors užtikrinami formalūs nepriklausomumo aspektai, šios nuostatos turi būti įgyvendintos praktiškai. Atrodo, kad priežiūros pareigūnų *de facto* nepriklausomumas yra tinkamas; paskirti visi penki priežiūros pareigūnai, kurie eina savo pareigas.

Tarnyba turi savo biudžetą, kuris administruojamas nepriklausomai, laikantis duomenų apsaugos įstatymo. Jos biudžetas yra tinkamas ir tarnyba yra užpildžiusi didžiąją dalį darbo vietų. Ji sudarė darbo grupes, kurioms pavesta rengti teisės aktų dėl asmens duomenų apsaugos policijos ir teisminio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose projektus. Duomenų apsaugos taryba patvirtino šalių ir tarptautinių organizacijų, kurios užtikrina tinkamą duomenų apsaugos lygį, sąrašą. Net ir trūkstant darbuotojų, tarnyba atliko penkiasdešimt patikrinimų ir auditų viešosiose ir privačiosiose organizacijose, siekdama įvertinti, kaip jose laikomasi duomenų apsaugos taisyklių.

Su šia tarnyba taip pat konsultuojamasi prieš priimant teisėkūros ir administracines priemones, susijusias su asmens duomenų tvarkymu. Su ja konsultuotasi dėl trylikos įstatymų ir kitų teisės aktų projektų, tačiau nepasikonsultuota prieš priimant policijos įstatymą ar naująją baudžiamojo proceso kodeksą. Atsižvelgiant į šios tarnybos įgaliojimus, ateityje su ja turėtų būti konsultuojamasi dėl visų teisės aktų, susijusių su asmens duomenų tvarkymu, projektų.

3.4. 4 SKYRIUS. Su judėjimo laisve susijusios pagrindinės teisės

Žmogaus ir pagrindinės teisės įtvirtintos Kosovo konstitucijoje. Konstitucijoje išvardyti svarbiausi tarptautiniai susitarimai ir dokumentai, kurie tiesiogiai taikomi Kosove²⁵. Kolizijos

²⁵

Šie dokumentai yra Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Europos žmogaus teisių konvencija ir jos protokolai, Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas ir jo protokolai, Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija, Konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo

atveju Kosovo ratifikuoti tarptautiniai susitarimai yra viršesni už nacionalinės teisės aktus. Šiuose susitarimuose įtvirtintos žmogaus ir pagrindinės teisės turi būti aiškinamos vadovaujantis Europos žmogaus teisių teismo sprendimais.

Konstitucijoje nustatyta asmenų teisė kreiptis į konstitucinę teisimą dėl jų pagrindinių teisių pažeidimo. Parlamente veikia žmogaus teisių, lyčių lygybės, dingusių asmenų ir peticijų komitetas, įgaliotas peržiūrėti visus su žmogaus teisėmis susijusius klausimus, piliečių pateiktas peticijas ir pagal savo kompetenciją prižiūrėti, kaip įgyvendinami įstatymai. Kosovas centriniu ir savivaldos lygmenimis sukūrė struktūras, kurios padeda apsaugoti, skatinti ir stiprinti žmogaus ir pagrindines teises. Netrukus bus parengta nauja žmogaus teisių strategija ir veiksmų planas.

Kosove sukurta tvirta žmogaus ir pagrindinių teisių apsaugos teisinė sistema. Įvairiuose valdžios lygmenyse veikia labai daug institucijų ir tarnybų, atsakingų už tokių teisių užtikrinimą. Šiuo metu Kosovas rengia šios srities antrinės teisės aktus; šis procesas turėtų apimti ir konsultacijas su savivaldos institucijomis.

Kosove tiesiogiai taikoma Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija, pagal kurią įgaliojama užtikrinti asmenų apsaugą nuo grėsmių, priešiško, smurto ar diskriminacijos dėl jų etninės, kultūrinės, kalbinės ar religinės tapatybės. Nacionalinės teisės aktuose taip pat įtvirtintos nuostatos, kuriomis Kosovo institucijos raginamos užtikrinti **mažumų** saugumą ir apsaugą, *inter alia*, įstatymu dėl bendruomenių ir jų narių teisių apsaugos bei skatinimo ir įstatymą dėl kalbų vartojimo. Kosovas yra parengęs romų, aškalių ir egiptiečių mažumų integracijos strategiją bei veiksmų planą, tačiau šių mažumų padėtis tebėra labai bloga. Ši strategija ir veiksmų planas įgyvendinami nepakankamai, visų pirma dėl politinės valios trūkumo ir menkų ministerijų bei savivaldybių pajėgumų.

Kosovas yra parengęs teisinę sistemą, užtikrinančią **nediskriminavimą**, kurią sudaro įstatymas dėl lyčių lygybės, įstatymas dėl nediskriminavimo, įstatymas dėl neįgalių asmenų įdarbinimo ir įstatymas dėl ombudsmeno. Įstatymas dėl nediskriminavimo šiuo metu peržiūrimas, siekiant sugriežtinti jame nustatytas sankcijas. Vis dėlto socialinės įtraukties srityje, įskaitant nediskriminavimą, padaryta nedidelė pažanga. Be kita ko, dėl menko pilietinės visuomenės aktyvumo įstatymu dėl nediskriminavimo dar nepavyko sukurti veiksmingo apsaugos nuo diskriminacijos mechanizmo. Lesbiečių, gėjų, biseksualių, transvestitų ir transseksualių (LGBT) bendruomenė yra stigmatizuojama, jai kyla smurto grėsmė. Nepaisant galiojančių teisės aktų, neįgalūs asmenys susiduria su rimtomis problemomis, kai jiems reikia pasinaudoti infrastruktūra, gauti pagalbą, medicininę priežiūrą, įsidarbinti ir užsitikrinti apsaugą nuo diskriminacijos. Turėtų būti užtikrintas teisės aktų vykdymas siekiant užtikrinti lyčių lygybę Kosove.

Teisinė sistema, kuria remiama **nepilnamečių teisė keliauti ir turėti asmens dokumentus**, įskaitant civilinės būklės aktų registravimą, yra pakankamai gera, tačiau jos įgyvendinimas tebėra ribotas. Neseniai paskelbtoje ESBO ataskaitoje nustatyta, kad nepaisant savivaldybių pareigos teikti paslaugas visomis oficialiomis kalbomis, mažumoms, kurios konkrečioje savivaldybėje sudaro kiekybinę mažumą, priklausantys asmenys dažnai negali susikalbėti su civilinės metrikacijos pareigūnais ir gauti dokumentų gimtąja kalba. Neraštingiems mažumų atstovams kyla papildomų kliūčių pildant formas, reikalingas civilinei metrikacijai²⁶.

ir Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims, Vaiko teisių konvencija. Kosovas nėra nei JT, nei Europos Tarybos narys.

²⁶

ESBO „Access to civil registration in Kosovo“, Priština, 2012 m. liepos mėn.

Serbų mažumai priklausantys asmenys išreiškė susirūpinimą dėl judėjimo laisvės užtikrinimo Kosovui įgyvendinant susitarimą su Serbija dėl teisės laisvai judėti. Jie buvo priversti laukti, kol bus išduoti vairuotojo pažymėjimai ir transporto priemonės registracijos dokumentai, taip pat nebuvo laikomasi kalbos reikalavimų – visi šie veiksniai gali turėti neigiamo poveikio judėjimo laisvei. Ombudsmenas ėmėsi nagrinėti kai kuriuos iš šių skundų, pirmiausia susijusius su nepakankamu įgyvendinimu savivaldos lygmeniu.

Kosove visos mažumos, įskaitant albanus tose teritorijose, kuriose jie sudaro mažumą, kenčia nuo **nusikaltimų dėl etninių priešasčių**. Padaugėjo nusikaltimų prieš grįžtančius etninius serbus, be to, pablogėjo į pietus nuo Ibaro upės gyvenančių serbų saugumo padėtis.

Savivaldybių bendruomenių saugumo tarybos, kurioms pirmininkauja vietos merai ir kurias sudaro savivaldybės teritorijoje gyvenančių mažumų atstovai, yra pagrindinės vietos lygmens įstaigos, kurioms pavesta spręsti mažumų saugumo klausimus. Šių tarybų veikla ir toliau vykdoma nenuosekliai ir daugelyje savivaldybių tokios tarybos dar neįsteigtos. 2011 m. vyriausybė priėmė bendruomenių saugumo strategiją ir veiksmų planą.

4. VIZŲ REŽIMO LIBERALIZAVIMO POVEIKIO SAUGUMUI IR MIGRACIJAI VERTINIMAS

4.1. Kosovui taikytino vizų režimo liberalizavimo poveikis saugumui

Kosovui ir toliau kyla didelių sunkumų siekiant užtikrinti veiksmingą organizuoto nusikalstamumo bei korupcijos prevenciją ir kovą su šiais reiškiniais. Nusikalstamos veiklos, kaip antai neteisėta prekyba heroinu, kokainu ir kanapėmis, veiksmai, kuriais padedama neteisėtai migruoti, prekyba žmonėmis, neteisėta prekyba ginklais ir cigarečių bei kuro kontrabanda, mastai dideli²⁷. Dėl tarpvalstybinės nusikalstamos veiklos pelningumo, ekonominio neišsivystymo ir ribotų administracinių pajėgumų vyrauja itin palankios sąlygos kyšininkavimui, pinigų plovimui ir piktnaudžiavimui viešojo pirkimo procedūromis. Korupcija išlieka didelė Kosovo problema, nepaisant to, kad EBPO²⁸ ir „Transparency International“²⁹ nustatė, jog 2012 m. padėtis šioje srityje truputį pagerėjo.

Kosovas sukūrė teisėkūros ir institucinę sistemą, siekdamas kovoti su organizuotu nusikalstamumu bei korupcija, tačiau turėtų būti gerinamas policijos, muitinės ir prokuratūros bendradarbiavimas tiriant tokius nusikaltimus ir vykdant baudžiamąjį persekiojimą. Reikia gerinti policijos ir prokuratūros bendradarbiavimą, kad po tyrimų būtų pradedama daugiau baudžiamųjų bylų ir būtų užtikrinta aktyvi kova su sunkiais nusikaltimais, atsižvelgiant į žvalgyba grindžiamos policijos veiklos strategiją ir veiksmų planą. Policijos tyrimo pajėgumai pakankami, tačiau reikėtų stiprinti muitinės tyrimo pajėgumus. Prokuratūra ir Finansinės žvalgybos padalinys (FŽP) turėtų gerinti bendradarbiavimą ir užtikrinti, kad būtų aktyviai imamasi tyrimų dėl neaiškios kilmės turto. 2012 m. FŽP veiklą vykdė geriau, pagerėjo ir jo bendradarbiavimas su policija. 2012 m. parengtas naujos liudytojų apsaugos programos pagrindas.

Trūksta išteklių Kosovo kovos su narkotikais politikai įgyvendinti, be to, ne visada taikomas žvalgyba grindžiamas metodas. Kosovas vis dar deda per mažai pastangų, siekdamas nutraukti heroino tiekimą iš Afganistano per Turkiją į ES ir kokaino tiekimą iš Lotynų Amerikos per Juodkalniją ir Albaniją į ES. Kosovui vis dar nepavyksta sumažinti kanapių

²⁷ Europolo atliktas ES organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimas, 2011 m. balandžio 28 d.

²⁸ EBPO „Support for Improvement in Governance and Management, Kosovo Assessment“, 2012 m. kovo mėn.

²⁹ „Transparency International“ korupcijos suvokimo indekse 2010 ir 2011 m. Kosovas užėmė paskutiniąją vietą iš Vakarų Balkanų šalių, tačiau 2012 m. jis aplenkė Albaniją.

auginimo ir neteisėtos prekybos jomis ES masto. 2012 m. buvo daugiau narkotikų konfiskavimo atvejų, tačiau šis skaičius tebėra mažas, o tolesnės teisminės priemonės, kurių imamasi po tyrimų, nepakankamos.

Kuriama teisinė ir institucinė kovos su prekyba žmonėmis sistema. Kosovas tebėra prekybos žmonėmis aukų kilmės ir tranzito šalis. Išlieka prekybos moterimis, kurios vėliau seksualiai išnaudojamos ES, tendencija. Didelį susirūpinimą tebekelia prekyba vaikais, kurie verčiami elgetauti, ir veiksmai, kuriais padedama neteisėtai migruoti ir kurių atveju dažnai naudojami padirbti ar suklastoti dokumentai. Neteisėtos prekybos šaulių ir lengvaisiais ginklais problema Kosove tebėra opi.

Kosovas yra sukūręs išsamią teisėkūros ir institucinę kovos su korupcija sistemą. Kovos su korupcija tarnyba atsako už įstatymų dėl turto deklaravimo ir interesų konfliktų prevencijos įgyvendinimą. Tačiau jos praktinė patirtis, įgyta nustatant korupcijos viešajame sektoriuje riziką ir imantis tolesnių priemonių, be kita ko, atliekant rizikos vertinimus pažeidžiamuose sektoriuose, tebėra ribota. Kitų dviejų kovos su korupcija įstaigų užduotys ir atsakomybė kovos su korupcija srityje dubliuojasi, dėl to jų veikla šioje srityje ne tokia veiksminga.

Nepaisant to, kad galioja šiuolaikiškas viešojo pirkimo įstatymas, piktnaudžiavimo viešojo pirkimo procedūromis problema Kosove vis dar didelė. Įstatymas dėl politinių partijų finansavimo nedraudžia juridinių asmenų, kurie viešajai administracijai tiekia prekes ir teikia paslaugas, teikiamos paramos.

Dabartiniu teisėkūros ir institucinės sistemos kūrimo etapu Kosovo pajėgumai veiksmingai kovoti su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija išlieka riboti ir tai gali turėti didelį poveikį ES vidaus saugumui. ES vidaus saugumui Kosovo kilmės terorizmas kelia mažesnę grėsmę, nei organizuotas nusikalstamumas ir korupcija.

Kosovas raginamas atsižvelgti į šioje ataskaitoje išdėstytas rekomendacijas, kad sumažintų organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos grėsmę ES vidaus saugumui.

4.2. Kosovui taikytino vizų režimo liberalizavimo poveikis migracijai

Komisija toliau stebėjo vizų režimo liberalizavimo plane nustatytus penkis veiklos rezultatų rodiklius, būtent: atmestų prašymų išduoti vizą rodiklį, atsisakymų leisti atvykti į Šengeno erdvę rodiklį, neteisėto buvimo ES valstybėse narėse atvejų skaičių, prašymų suteikti prieglobstį skaičių ir atmestų readmisijos prašymų skaičių. Vedant dialogą vizų klausimais žymus šių veiklos rodiklių sumažėjimas bus panaudotas kaip orientacinis rodiklis vertinant Kosovui taikytino vizų režimo liberalizavimo poveikį migracijai.

2010–2011 m. vyravo toliau nurodytos tendencijos.

- Šengeno erdvėje labai skyrėsi atmestų Kosovo piliečių prašymų išduoti vizą rodiklis.
- Kosovo piliečių, kuriems neleista atvykti į ES valstybes nars, skaičius padvigubėjo nuo 315 iki 645.
- Nustatytų neteisėtai valstybėse narėse būnančių Kosovo piliečių skaičius sumažėjo nuo 5 060 iki 4 180.
- Kosovo piliečių valstybėse narėse pateiktų prieglobsčio prašymų skaičius sumažėjo nuo 14 325 iki 9 865, o prieglobsčio suteikimo rodiklis išliko gana stabilus ir buvo 6 proc.
- Atmestų ir nebaigtų nagrinėti readmisijos prašymų skaičius sumažėjo nuo 243 iki 199.

Priedo 6.1–6.6 lentelėse nurodyti skaičiai, pagrindžiantys toliau nurodytas tendencijas.

- Pagal galiojančias taisykles visos Kosovo piliečiams išduodamos trumpalaikės vizos yra riboto teritorinio galiojimo³⁰. Valstybių narių ir asocijuotųjų Šengeno valstybių 2011 m. pateikti duomenys patvirtina, kad padėtis Šengeno erdvėje labai skiriasi: Šveicarija (16 288), Vokietija (12 526), Italija (7 066) ir Graikija (4 083) Kosovo piliečiams išdavė daugiausia riboto teritorinio galiojimo vizų.
- Kosovo piliečių, kuriems neleista atvykti į ES valstybes nares, skaičius 2010–2011 m. laikotarpiu padidėjo nuo 315 iki 645, pirmiausia todėl, kad Prancūzija ir Vengrija neleido atvykti daugiau asmenų.
- Nustatytų neteisėtai valstybėse narėse būnančių Kosovo piliečių skaičius 2010–2011 m. sumažėjo nuo 5 060 iki 4 180. Vokietija, Prancūzija, Austrija, Švedija ir Šveicarija nurodė daugiausia neteisėto Kosovo piliečių buvimo atvejų.
- 2010–2011 m. Kosovo piliečių valstybėse narėse pateiktų prieglobsčio prašymų skaičius sumažėjo nuo 14 325 iki 9 865. Daugiausia prieglobsčio prašymų Kosovo piliečiai pateikė Prancūzijoje, Belgijoje, Vokietijoje, Švedijoje ir Šveicarijoje. Pirmosios instancijos patenkintų prieglobsčio prašymų rodiklis 2010–2011 m. išliko gana stabilus ir buvo atitinkamai 5,7 ir 6,0 proc. – tai parodo, kad valstybės narės vis dėlto suteikė tam tikros rūšies tarptautinę apsaugą prieglobsčio prašytojams iš Kosovo.
- 2010–2011 m. atmestų readmisijos prašymų skaičius sumažėjo nuo 243 iki 199³¹. Per tą patį laikotarpį nebaigtų nagrinėti readmisijos prašymų sumažėjo nuo 1 572 iki 903. Vokietijos ir Belgijos nurodyti atmestų ir nebaigtų nagrinėti Kosovo piliečių pateiktų readmisijos prašymų skaičiai ir vėl buvo didžiausi.

Kosovas raginamas atsižvelgti į šioje ataskaitoje išdėstytas rekomendacijas, kad sumažintų Kosovui taikytino vizų režimo liberalizavimo galimą poveikį migracijai į ES.

5. KOSOVUI SKIRTOS REKOMENDACIJOS

Atsižvelgdama į ankstesniuose skyriuose pateiktą Kosovo pažangos, padarytos įvykdant vizų režimo liberalizavimo veiksmų plane nustatytus reikalavimus, vertinimą ir nedarydama poveikio ES valstybių narių pozicijai dėl Kosovo statuso, Komisija rekomenduoja Kosovo valdžios institucijoms imtis atitinkamų veiksmų toliau išvardytose srityse.

5.1. Readmisija

- Priimti visų ES valstybių narių gražinamus Kosovo piliečius, trečiųjų šalių piliečius ir asmenis be pilietybės, kurie nebetenkina atvykimo ir buvimo tose valstybėse sąlygų.
- Įgyvendinti readmisijos įstatymą.

³⁰ Trumpalaikė riboto teritorinio galiojimo viza jos turėtoji suteikia teisę būti tik toje (-se) valstybėje (-se) narėje (-se), kurioje (-se) ši viza galioja. Trumpalaikė riboto teritorinio galiojimo viza išduodama tais atvejais, kai keliautojas atitinka ne visas atvykimo sąlygas, kai bent viena valstybė narė nepripažįsta kelionės dokumento, kuriame įklijuojama viza, arba jeigu viza išduodama skubos tvarka be išankstinių konsultacijų, kai jos būtinos.

³¹ 6.6 lentelėje nurodytos šios atrinktos valstybės narės ir Šengeno asocijuotosios valstybės: Belgija, Bulgarija, Čekija, Vokietija, Graikija, Prancūzija, Italija, Vengrija, Nyderlandai, Austrija, Slovėnija, Slovakija, Švedija, Norvegija ir Šveicarija.

- Tęsti derybas dėl readmisijos susitarimų su suinteresuotomis valstybėmis narėmis ir pagrindinėmis tranzito šalimis bei į Kosovą atvykstančių neteisėtų migrantų kilmės šalimis.
- Sumažinti nebaigtų nagrinėti iš visų valstybių narių gautų readmisijos prašymų skaičių, laikantis readmisijos įstatymo arba dvišalių readmisijos susitarimų nuostatų.
- Gerinti keitimąsi informacija su valstybių narių institucijomis apie konkrečius grąžinamų asmenų, įskaitant prekybos žmonėmis aukas, poreikius.
- Palyginti šalies readmisijos duomenis su ES valstybių narių readmisijos duomenimis.

5.2. Reintegracija

- Nustatyti reintegracijos fondo įsipareigojimus ir atlikti mokėjimus iš jo.
- Teikti skaidrius finansinius duomenis apie įsipareigojimus ir mokėjimus iš šio fondo.
- Vykdyti reintegracijos programą daugiau dėmesio skirti tvarios, o ne skubios su reintegracija susijusios pagalbos paslaugoms.
- Didinti reintegracijos programoje dalyvaujančių paramos gavėjų skaičių.
- Stiprinti regioninių koordinatorių ir savivaldybių reintegracijos komitetų vaidmenį priimančioms sprendimams dėl finansų.
- Parengti bylų administravimo sistemą, kad būtų galima stebėti grąžintų asmenų galimybes pasinaudoti reintegracijos paslaugomis.

5.3. Dokumentų saugumas

- Iš dalies pakeisti asmenvardžių įstatymą, kad asmenvardžius būtų galima registruoti kirilicos rašmenimis. Užtikrinti, kad šio įstatymo būtų griežtai laikomasi, siekiant pašalinti galimybę vardus ir pavardes pakeisti apgaulės būdu, tikrinti visų asmenų, pateikusių prašymą keisti vardą ir (arba) pavardę, tapatybę.
- Iš dalies pakeisti antrinės teisės aktus dėl prašymų išduoti kelionės dokumentus, siekiant užtikrinti, kad būtų imami visų vyresnių nei 12 metų prašytojų pirštų atspaudai.
- Užtikrinti, kad būtų gaminamos ir išduodamos biometrinės asmens tapatybės kortelės, visiškai atitinkančios Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos (ICAO) standartus.
- Pradėti naudotis naująja civilinės metrikacijos sistema; gerinant duomenų kokybę užtikrinti bendro centrinio civilinės būklės aktų registro patikimumą, atnaujinti, patikrinti ir suderinti visus duomenų įrašus, pašalinti duomenų bazėse esančių duomenų neatitikimus ir stiprinti audito procedūras.
- Tiriant visus korupcijos atvejus užtikrinti civilinės būklės aktų registravimo proceso vientisumą, įgyvendinti etikos kodeksą, patikrinti visų civilinės būklės aktų registravimo tarnybos, savivaldybių civilinės metrikacijos skyrių ir savivaldybių civilinės būklės aktų registravimo centrų darbuotojų tinkamumą ir juos mokyti.

5.4. Sienų ir (arba) pasienio valdymas

- Parengti žinybų tarpusavio bendradarbiavimo įstatymo projektą, kuriame būtų apibrėžtos visų sienos ir pasienio valdyme dalyvaujančių valdžios institucijų funkcijos ir atsakomybė.

- Atsižvelgiant į Šengeno sienų kodeksą iš dalies pakeisti įstatymo dėl sienų kontrolės ir stebėjimo ir antrinės teisės aktų apibrėžtis ir susijusias nuostatas.
- Užtikrinti, kad veiktų sienų valdymo sistema.
- Su visomis kaimyninėmis šalimis sudaryti susitarimus dėl teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo, be kita ko, dėl operatyvinio bendradarbiavimo ir keitimosi informacija siekiant užkirsti kelią neteisėtai migracijai bei tarpvalstybiniam nusikaltimams ir su jais kovoti.
- Iš dalies pakeisti integruoto sienų valdymo strategiją remiantis 2006 m. Tarybos išvadomis, Šengeno sienų kodeksu ir Šengeno katalogu, kad į ją būtų įtraukti visi integruoto sienų valdymo elementai.
- Remiantis 2011 m. gruodžio 2 d. sienų valdymo strategijos bendromis išvadomis koordinuotai ir pagal nustatytą tvarkaraštį įrengti laikinus ir nuolatinius sienos perėjimo punktus, įgyvendinti įstatymo dėl teisėsaugos institucijų keitimosi informacija, savitarpio teisinės pagalbos ir muitinių keitimosi informacija nuostatas, vykdyti ryšių palaikymo pareigūnų mainus su Serbija.
- Koordinuojant veiklą su Juodkalnija demarkuoti bendrą sieną.
- Išnagrinėti bendradarbiavimo su FRONTEX sąlygas.

5.5. Migracijos valdymas

- Atsižvelgiant į Šengeno sienų kodeksą iš dalies pakeisti užsieniečių įstatyme ir įstatyme dėl sienų kontrolės ir stebėjimo nustatytą atvykimo sąlygų sąrašą ir vežėjų pareigas.
- Iš dalies pakeisti užsieniečių įstatymą, įstatymą dėl sienos kontrolės ir stebėjimo ir atitinkamus antrinės teisės aktus, kad vizų išdavimas sienos perėjimo punktuose ir (arba) pasienyje atitiktų Vizų kodeksą.
- Suderinti užsieniečių įstatymo ir įstatymo dėl leidimų dirbti ir įsidarbinti išdavimo nuostatas, susijusias su leidimais dirbti ir leidimais būti.
- Iš dalies pakeisti užsieniečių įstatymą, kad jo nuostatos atitiktų pagrindines ES *acquis* nuostatas, reglamentuojančias teisėtą ir neteisėtą migraciją.
- Atsižvelgiant į duomenų apsaugos įstatymą iš dalies pakeisti užsieniečių įstatymą, kad būtų reglamentuotas institucijų atliekamas migracijos ir prieglobsčio duomenų tvarkymas, prieiga prie tų duomenų ir keitimasis jais.
- Bendradarbiaujant su visais kompetentingais subjektais baigti rengti naująją migracijos strategiją, be kita ko, parengti Kosovo migracijos profilį.

5.6. Prieglobstis

- Iš dalies pakeisti prieglobsčio įstatymą, kad jo nuostatos atitiktų pagrindines prieglobstį reglamentuojančias ES *acquis* nuostatas ir Ženevos konvenciją.
- Iširti kaltinimus dėl korupcijos administruojant prieglobsčio centrus ir nuomojamas patalpas, skirtas grąžinamiems asmenims.
- Išnagrinėti bendradarbiavimo su EASO sąlygas.

5.7. Organizuoto nusikalstamumo, korupcijos ir terorizmo prevencija bei kova su jais

- Įgyvendinti baudžiamosios teisenos sistemos reformą taip, kad padidėtų teisminių institucijų nepriklausomumas, veiksmingumas, atskaitomybė ir nešališkumas, be kita ko, skirti pakankamai išteklių, reikalingų naujos teismų sistemos veikimui.
- Užkirsti kelią politiniam kišimuisi į nusikaltimų tyrimus, baudžiamąjį persekiojimą ir bylų nagrinėjimą, užtikrinti skaidrų teisėjų ir prokurorų įdarbinimą, tikrinimą ir paskyrimą, imtis drausminių priemonių visais teisminių institucijų korupcijos atvejais.
- Sumažinti neišnagrinėtų bylų skaičių.
- Išaiškinti baudžiamojo kodekso nuostatas dėl korupcinių nusikaltimų, suderinti baudžiamojo kodekso ir užsieniečių įstatymo nuostatas dėl užsieniečių išsiuntimo, nuostatose dėl informacijos apie teistumą numatyti keitimąsi informacija su trečiosiomis šalimis.
- Išaiškinti kelias baudžiamojo proceso kodekso nuostatas, įskaitant jo laikinąsias nuostatas ir nuostatas dėl ikiteisminių liudytojų parodymų, kad nebūtų apribotas įrodymų leistinumai.
- Apsvarstyti galimybę 2013 m. antrąjį pusmetį atlikti bendrąją pertvarkytos baudžiamosios teisenos sistemos veikimo peržiūrą, įskaitant naujojo teismų įstatymo, naujojo įstatymo dėl baudžiamojo persekiojimo, naujojo baudžiamojo kodekso ir naujojo baudžiamojo proceso kodekso vertinimą.
- Siekti gerų rezultatų vykdant tyrimus, baudžiamąjį persekiojimą ir priimant galutinius teismo sprendimus bylose, susijusiose su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija, įskaitant neteisėtą prekybą narkotikais, prekybą žmonėmis, neteisėtą prekybą ginklais ir pinigų plovimą.
- Nekeisti specialiosios prokuratūros išskirtinės ir papildomos kompetencijos.
- Apsvarstyti galimybę ateityje iš dalies keisti teisės aktus dėl pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos ir dėl specialių mokymų bei statistinių rodiklių.
- Priimti įstatymo, kuriuo išplečiami įgaliojimai konfiskuoti turtą, projektą.
- Parengti kovos su prekyba žmonėmis įstatymo projektą.
- Įgyvendinti viešojo pirkimo įstatymą.
- Iš dalies pakeisti įstatymą dėl politinių partijų finansavimo taip, kad šis įstatymas griežtai reglamentuotų paramos teikimo taisykles ir išaiškintų politinių partijų pareigą teikti ataskaitas.
- Priimti antrinės teisės aktus, reikalingus policijos įstatymui ir policijos inspekcijų įstatymui įgyvendinti.
- Užtikrinti, kad atsižvelgiant į geriausią Europos praktiką būsimuose teisės aktuose dėl informacijos perėmimo būtų aiškiai atskirti informacijos perėmimą gavus teismo leidimą nuo žvalgybos tarnybų atliekamo informacijos perėmimo ir kad nuostatos, reglamentuojančios duomenų saugojimą teisės saugos tikslais, atitiktų ES *acquis* nuostatas dėl duomenų saugojimo.
- Priimti antrinės teisės aktus, reikalingus įstatymui dėl liudytojų apsaugos įgyvendinti, įgyvendinti tarptautinį susitarimą dėl liudytojų perkėlimo.

- Išaiškinti visų Kosovo kovos su korupcija tarnybų funkcijas ir atsakomybės sritis, apsvarstyti, ar kovos su korupcija tarnybai reikėtų skirti papildomų išteklių, kad ji galėtų vykdyti savo užduotis.
- Įgyvendinti visas strategijas ir veiksmų planus, priimtus viešosios tvarkos ir saugumo srityje, įskaitant naują kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija strategijas ir veiksmų planą.

5.8. Teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas

- Sudaryti teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo susitarimus su suinteresuotomis kaimyninėmis šalimis ir ES valstybėmis narėmis, kurie galėtų apimti pagal duomenų apsaugos taisykles vykdomą keitimąsi strateginiais ir operatyviniais duomenimis, įskaitant informaciją apie teistumą.
- Sustiprinti teisėsaugos institucijų operatyvinį bendradarbiavimą su visomis suinteresuotomis kaimyninėmis šalimis ir ES valstybėmis narėmis.
- Apsvarstyti galimybę sudaryti techninį susitarimą su EULEX dėl keitimosi kriminaline ir žvalgybos informacija.
- Išnagrinėti bendradarbiavimo su Europolu, Interpolu ir regioninėmis teisėsaugos institucijomis sąlygas.

5.9. Teisminis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose

- Iš dalies pakeisti įstatymą dėl tarptautinio teisinio bendradarbiavimo, atsižvelgiant į atitinkamas ES *acquis* nuostatas ir Europos Tarybos konvencijas, apsvarstyti galimybę ratifikuoti visas susijusias Europos Tarybos konvencijas, galiojančias savitarpio teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose srityje.
- Sudaryti susitarimus dėl savitarpio teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose su suinteresuotomis kaimyninėmis šalimis ir ES valstybėmis narėmis.
- Išnagrinėti bendradarbiavimo su Eurojustu sąlygas.

5.10. Duomenų apsauga

- Išaiškinti duomenų subjektų prieigos prie asmens duomenų ir teisės papildyti, taisyti ir trinti asmens duomenis apribojimų taikymo sritį.
- Įgyvendinti duomenų apsaugos įstatymą ir jo antrinės teisės aktus.
- Įgyvendinti duomenų apsaugos įstatymo nuostatas, kuriomis užtikrinamas vyriausiojo duomenų apsaugos tarnybos priežiūros vadovo nepriklausomumas.
- Užtikrinti, kad su duomenų apsaugos tarnyba būtų konsultuojamasi dėl visų būsimų teisės aktų projektų, susijusių su duomenų apsauga.

5.11. Su judėjimo laisve susijusios pagrindinės teisės

- Iš dalies pakeisti nediskriminavimo įstatymą, siekiant sugriežtinti jame numatytas sankcijas. Užtikrinti, kad nediskriminavimo teisės aktų būtų laikomasi moterų, LGBTT bendruomenės ir neįgalių asmenų atžvilgiu.
- Iš dalies pakeisti užsieniečių įstatymą, siekiant sustiprinti pabėgėlių socialinę ir ekonominę integraciją, iš dalies pakeisti pilietybės įstatymą, siekiant supaprastinti pilietybės suteikimą pabėgėliams.
- Parengti naują žmogaus ir pagrindinių teisių strategiją ir veiksmų planą.

- Įgyvendinti romų, aškalių ir egiptiečių mažumų integracijos strategiją ir veiksmų planą ir užtikrinti jų laikymąsi.
- Bendradarbiaujant su Serbija įgyvendinti susitarimą dėl laisvo asmenų judėjimo.
- Iširti visus dėl etninių motyvų padaromus nusikaltimus ir skirti bausmes už juos.
- Užtikrinti, kad visame Kosove veiktų savivaldybių bendruomenių saugumo tarybos.

6. STATISTINIAI DUOMENYS

6.1. Prašymai išduoti trumpalaikes Šengeno vizas, pateikti Prištinoje (Kosovas), 2010–2011 m.

Metai	Vizos kategorija	Belgija	Vokietija	Graikija	Suomija	Vengrija	Italija	Slovėnija	Šveicarija	Norvegija	Iš viso
2010	Išduota A vizų	-	0	-	-	-	-	-	-	0	0
	Išduota B vizų	1	1	19	-	10	2	1	-	0	34
	Išduota C vizų (įskaitant daugkartines vizas)	2 128	13 283	5 099	17	2 767	345	2 493	3 147	532	29 811
	Išduota daugkartinių C vizų	726	1 214	-	52	1 834	2 357	2 482	-	69	8 734
	Pateikta prašymų dėl C vizų	2 942	17 079	5 477	742	3 968	1 038	3 073	4 668	759	39 746
	Iš viso išduoda A, B, C vizų	2 129	13 284	5 118	17	2 777	347	2 494	3 147	532	29 845
	Iš viso pateikta prašymų dėl A, B, C vizų	2 945	17 080	5 496	742	3 981	1 040	3 073	4 668	759	39 784
	Iš viso neišduoda A, B, C vizų	816	3 796	378	725	1 175	693	579	1 521	227	9 910
	Neišduotų A, B, C vizų santykinis rodiklis	27,71%	22,22%	6,88%	97,71%	29,52%	66,63%	18,84%	32,58%	29,91%	24,91%
	Iš viso išduota riboto teritorinio galiojimo vizų	5	11 629	3 749	563	8	4 301	3	12 305	519	33 082
	Išduota D vizų	135	3 585	39	-	160	3,087	35	2,481	17	9 539
	Išduota „D+C“ vizų	-	-	-	-	-	-	-	3	0	3
	Iš viso išduoda A, B, C, riboto teritorinio galiojimo, D, „D+C“ vizų	2 269	28 498	8 906	580	2 945	7 735	2 532	17 936	1 068	72 469
	Išduotų riboto teritorinio galiojimo vizų /išduotų B+C vizų santykinis rodiklis	0,23%	87,54%	73,25%	3311,76%	0,29%	1239,48%	0,12%	391,01%	97,56%	110,8%
2011	Išduota A vizų	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Išduota C vizų (įskaitant daugkartines vizas)	1 647	1 281	565	7	2 937	258	2 804	416	637	10 552
	Išduota daugkartinių C vizų	436	1 063	190	92	1 786	258	2 790	174	101	6 890
	Pateikta prašymų dėl C vizų	2 735	6 170	725	916	4 152	2 037	3 884	5 099	820	26 538
	Neišduota C vizų	1 088	4 889	160	909	1 215	1 779	1 080	4 683	183	15 986
	Iš viso išduoda A, C vizų	1 647	1 281	565	7	2 937	258	2 804	416	637	10 552
	Iš viso pateikta prašymų dėl A, C vizų	2 735	6 170	725	916	4 152	2 037	3 884	5 099	820	26 538
	Iš viso išduoda A, C vizų	1 088	4 889	160	909	1 215	1 779	1 080	4 683	183	15 986
	Neišduotų A, C vizų santykinis rodiklis	39,78%	79,24%	22,07%	99,24%	29,26%	87,33%	27,81%	91,84%	22,32%	60,2%
	Iš viso išduota riboto teritorinio galiojimo vizų	-	12 526	4 083	769	1	7,066	-	16 288	630	41 343
	Iš viso išduoda A, C, riboto teritorinio galiojimo vizų	1 647	13 807	4 648	776	2 938	7 324	2 804	16 684	1 267	51 895
Išduotų riboto teritorinio galiojimo vizų /išduotų C	0,00%	977,83%	722,65%	10 985,71%	0,03%	2 738,76%	0,00%	3910,58%	98,90%	391,8%	

Metai	Vizos kategorija	Belgija	Vokietija	Graikija	Suomija	Vengrija	Italija	Slovėnija	Šveicarija	Norvegija	Iš viso
	vizų santykinis rodiklis										

Šaltinis: Europos Komisija, Vidaus reikalų generalinis direktoratas.

6.2. Kosovo piliečiai, kuriems neleista atvykti per Šengeno išorės sienas, 2009–2011 m.

Valstybė narė arba asocijuotoji valstybė	2009	2010	2011
Belgija	0	5	40
Bulgarija	45	70	50
Čekija	5	0	5
Danija	0	0	0
Vokietija	45	60	50
Estija	0	0	0
Airija	5	0	5
Graikija	140	90	75
Ispanija	0	0	0
Prancūzija	70	30	280
Italija	0	20	35
Kipras	0	0	0
Latvija	0	0	0
Lietuva	0	0	0
Liuksemburgas	0	-	0
Vengrija	5	10	85
Malta	0	0	0
Nyderlandai	5	0	5
Austrija	15	10	15
Lenkija	0	0	0
Portugalija	0	0	0
Rumunija	0	-	0
Slovėnija	0	0	0
Slovakija	0	0	0
Suomija	0	0	0
Švedija	0	0	0
Jungtinė Karalystė	50	20	0
Islandija	0	-	-
Lichtenšteinas	10	5	0
Norvegija	0	0	0
Šveicarija	40	45	45
Iš viso (ES-27)	385	315	645
Vidutiniškai (ES-27)	14	13	24
Standartinis nuokrypis (ES-27)	31	24	56

Šaltinis: Eurostato ir Vidaus reikalų GD skaičiavimai.

6.3. Kosovo piliečiai, neteisėtai būnantys ES valstybėse narėse, 2009–2011 m.

Valstybė narė arba asocijuotoji valstybė	2009	2010	2011
Belgija	75	90	250
Bulgarija	10	20	5
Čekija	10	15	20
Danija	0	5	0
Vokietija	1 605	1 935	1 715
Estija	0	0	0
Airija	50	35	15
Graikija	45	30	25
Ispanija	0	0	0
Prancūzija	835	575	630
Italija	5	40	15
Kipras	0	0	0
Latvija	0	0	0
Lietuva	0	0	0
Liuksemburgas	75	80	-
Vengrija	20	20	50
Malta	0	0	0
Nyderlandai	25	20	20
Austrija	1 390	740	530
Lenkija	0	5	10
Portugalija	0	0	0
Rumunija	0	0	0
Slovėnija	0	0	0
Slovakija	0	0	0
Suomija	250	0	0
Švedija	-	1 335	810
Jungtinė Karalystė	185	115	85
Islandija	0	-	-
Lichtenšteinas	-	0	-
Norvegija	0	-	0
Šveicarija	0	0	1 285
Iš viso (ES-27)	4 580	5 060	4 180
Vidutiniškai (ES-27)	176	187	161
Standartinis nuokrypis (ES-27)	417	451	376

Šaltinis: Eurostato ir Vidaus reikalų GD skaičiavimai.

6.4. Kosovo piliečių prieglobsčio prašymų, 2009–2011 m.

Valstybė narė arba asocijuotoji valstybė	2009	2010	2011
Belgija	2 515	3 230	2 320
Bulgarija	0	0	0
Čekija	20	5	5
Danija	120	160	135
Vokietija	1 900	2 205	1 885
Estija	0	0	0
Airija	30	15	10
Graikija	10	0	0
Ispanija	0	0	0
Prancūzija	4 580	5 285	3 240
Italija	290	300	110
Kipras	0	0	0
Latvija	0	0	0
Lietuva	0	0	0
Liuksemburgas	130	160	140
Vengrija	1 785	380	210
Malta	0	0	0
Nyderlandai	45	60	30
Austrija	1 305	610	340
Lenkija	0	0	0
Portugalija	0	0	0
Rumunija	0	0	0
Slovėnija	30	20	20
Slovakija	0	0	0
Suomija	240	140	75
Švedija	1 235	1 715	1 320
Jungtinė Karalystė	40	40	25
Islandija	0	0	0
Lichtenšteinas	5	5	20
Norvegija	0	245	145
Šveicarija	695	600	660
Iš viso (ES-27)	14 275	14 325	9 865
Vidutiniškai (ES-27)	529	531	365
Standartinis nuokrypis (ES-27)	1 053	1 206	812

Šaltinis: Eurostato ir Vidaus reikalų GD skaičiavimai.

6.5. Pirmosios instancijos sprendimai dėl Kosovo piliečių pateiktų prieglobsčio prašymų, 2009–2011 m.

Valstybė narė arba asocijuotoji valstybė	Iš viso sprendimų			Teigiami sprendimai			Pripažinimo lygis		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Belgija	1 065	1 820	2 760	115	140	240	10,8%	7,7%	8,7%
Bulgarija	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Čekija	20	10	0	5	0	0	25%	0	0
Danija	70	150	140	15	35	25	21,4%	23,3%	17,9%
Vokietija	1 355	2 255	1 850	75	90	50	5,5%	4%	2,7%
Estija	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Airija	30	15	10	0	0	0	0	0	0
Graikija	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ispanija	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Prancūzija	2 460	3 480	3 395	110	105	100	4,5%	3%	2,9%
Italija	255	335	220	75	80	95	29,4%	23,9%	43,2%
Kipras	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Latvija	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lietuva	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Liuksemburgas	-	90	90	-	5	5	0	5,6%	5,6%
Vengrija	650	85	135	0	0	0	0	0	0
Malta	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nyderlandai	25	55	35	5	0	0	20	0	0
Austrija	1 115	665	365	80	70	35	7,2%	10,5%	9,6%
Lenkija	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Portugalija	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rumunija	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Slovėnija	25	25	20	10	0	0	40%	0	0
Slovakija	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Suomija	85	215	85	10	15	5	11,8%	7%	5,9%
Švedija	1 300	975	1 200	105	35	50	8,1%	3,6%	4,2%
Jungtinė Karalystė	45	40	20	15	5	10	33,3%	12,5%	50%
Islandija	-	0	0	-	0	0	0	0	0
Lichtenšteinas	5	0	5	0	0	0	0	0	0
Norvegija	0	245	125	0	0	0	0	0	0
Šveicarija	245	370	255	45	80	55	18,4%	21,6%	21,6%
Iš viso (ES-27)	8 500	10 215	10 325	620	580	615	7,3%	5,7%	6%
Vidutiniškai (ES-27)	315	378	382	23	21	23			
Standartinis nuokrypis (ES-27)	602	822	867	39	39	51			

Šaltinis: Vidaus reikalų GD skaičiavimai, grindžiami Eurostato duomenimis.

6.6. Kosovo išnagrinėti readmisijos prašymai, 2009–2011 m.

Metai	Valstybė narė arba asocijuotoji valstybė	Iš viso readmisijos prašymų	Atmesti prašymai	Nagrinėjami prašymai	Gražintų asmenų skaičius
2009	Belgija	58	12	14	32
	Bulgarija	0	0	0	0
	Vokietija	2 385	91	1 753	541
	Prancūzija	500	24	0	476
	Italija	80	-	3	77
	Vengrija	-	-		133
	Austrija	-	-		234
	Slovėnija	85	-	10	75
	Slovakija	0	0	0	0
	Norvegija	-	-		125
	Šveicarija	403	35	0	368
	Iš viso	3511	162	1 780	2 061
	2010	Belgija	61	3	18
Bulgarija		0	0	0	0
Čekija		7	0	0	7
Vokietija		2,339	197	1,536	606
Prancūzija		522	21	4	497
Italija		65	-	1	64
Vengrija		-	-		60
Austrija		-	-		253
Slovėnija		68	-	13	55
Slovakija		0	0	0	0
Norvegija		-	-		103
Šveicarija		419	22	0	397

Metai	Valstybė narė arba asocijuotoji valstybė	Iš viso readmisijos prašymų	Atmesti prašymai	Nagrinėjami prašymai	Gražintų asmenų skaičius
	Iš viso	3 481	243	1 572	2,082
2011	Belgija	365	17	50	298
	Bulgarija	0	0	0	0
	Čekija	1	0	0	1
	Vokietija	1 483	155	832	496
	Prancūzija	372	9	9	354
	Italija	77	-	2	75
	Vengrija	-	-		62
	Austrija	-	-		140
	Slovėnija	35	-	10	25
	Slovakija	0	0	0	0
	Norvegija	-	-		100
	Šveicarija	259	18	0	241
	Iš viso	2 592	199	903	1,792
2012	Belgija	355	14	104	237
	Vokietija	691	80	302	309
	Graikija	21	0	0	21
	Prancūzija	226	10	8	208
	Italija	39	-	0	39
	Vengrija	-	-		64
	Nyderlandai	18	1	7	10
	Austrija	-	-		94
	Slovėnija	15	-	8	7
	Švedija	489	15	0	474
	Norvegija	-	-		50

Metai	Valstybė narė arba asocijuotoji valstybė	Iš viso readmisijos prašymų	Atmesti prašymai	Nagrinėjami prašymai	Gražintų asmenų skaičius
	Šveicarija	225	11	0	214
	Iš viso	2 079	131	429	1,253

Šaltinis: ES valstybės narės ir asocijuotosios valstybės.